

JÁSZKUNSAÉG

A TÁRSADALOM- ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT
SZOLNOK MEGYEI SZERVEZETÉNEK KIADVÁNYA

II. ÉVFOLYAM I. SZÁM

1955. FEBRUÁR

JÁSZKUNSÁG

A Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat
Szolnokmegyei Szervezetének kiadványa

Megjelenik kéthavonként

1955. február hó

II. évfolyam 1. szám

Felelős szerkesztő:

KISFALUDI SÁNDOR

Szerkesztőbizottság:

KAPOSVÁRI GYULA, PÉTERI ISTVÁN, DR. SELMECZI LÁSZLÓ, VIDA BÉLA

Szerkesztőség: Szolnok, Tánacsics-u. 5. szám. Telefon: 29—53.

T A R T A L O M:

ÚJ KÖNTÖSBEN	— — — — —	1
A TISZA-MEDER JÉGKORSZAKBELI ÓSLÉNYMARADVÁNYAI	— —	3
<i>Dr. Selmeczi László, a Közlekedési Műszaki Egyetem dékáni hivatalának vezetője, egyetemi mh. előadó, Szolnok</i>		
JÁSZKUNSÁGI NÉPDALOK	— — — — —	8
Ó, TISZATÁJ	— — — — —	9
<i>Szurmay Ernő középisk. szakfelügyelő, Szolnok</i>		
REPÜLŐGÉPES MEZŐGAZDASÁGI KISÉRLETEK SZOLNOK MEGYÉBEN		17
<i>Vidéky Nándor tudományos kutató, a Növényvédelmi Kutató Intézet h. igazgatója, Budapest</i>		
HIRADÁS ECSEG-PUSZTÁRÓL	— — — — —	23
<i>Benkő Gyula középisk. tanár, Mezőtúr</i>		
TÚRKEVE ÉLELMEZÉSI KÉRDÉSEI	— — — — —	28
<i>Dr. Hatos György, az Élelméztudományi Intézet osztályvezetője, Budapest</i>		
SZOLNOK SZEREPE A KÖZLEKEDÉSBEN	— — — — —	32
<i>Vincze István, a Közlekedési Műszaki Egyetem tanszékvezető docense, Szolnok</i>		
PALOTÁSY JÁNOS EMLÉKEZETE	— — — — —	36
<i>Császtrvai István középisk. tanár, Jászberény</i>		
ÚJJÁÉPÜLT A SZOLNOKI HONVÉDEMLÉK (K. GY.)	— — — — —	38
A JÁSZKUNSÁG ESEMÉNYNAPTÁRA	— — — — —	40
VISSZHANG	— — — — —	41
A TÁRSULAT ÉLETÉBŐL (V. B.)	— — — — —	43
OLVASÁSRA AJÁNLJUK	— — — — —	46
<i>Horváth Mária: Kati (Tóth Kornél).</i>		
ADATOK MEGYÉNK BIBLIOGRÁFIÁJÁHOZ (Sági Pál)	— — — —	47

A címlapon: Téli Zagyva-part. Patay Mihály (Szolnok) fametszete.

A záródíszül használt jászági motívumokat Csete Balázs (Jászkisér) rajzolta.

ÚJ KÖNTÖSBEN

1953 szeptemberében merült fel egy szolnokmegyei folyóirat terve, de közel egy évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a terv valósággá váljék. Hiányoztak azok a feltételek, melyek egy nem tiszavirág-életűnek szánt kulturális vállalkozáshoz elengedhetetlenül szükségesek, de hiányzott a hagyomány mozgósító ereje is, hisz Szolnok azok közé a nagyobb vidéki városok közé tartozik, melyeknek soha nem volt folyóiratuk.

Több hónap munkája, a terv lassú érlelése végre 1954 nyarára mégis megteremtette a JÁSZKUNSÁG-ot. Tudtuk, hogy valóságosan létező igényt elégítünk ki vele, de a nyomában támadt visszhang mégis minden várakozásunkat felülmúlta. Az eredetileg társulati belső közlönynek indított lap számára az első pillanatban szűknek bizonyult a megyei és társulati keret. A sürgető kívánságoknak eleget téve, az első számból utánnomást kellett készíttetnünk, a második számot pedig a társulati tagok számának kétszeresét kitevő példányszámban kellett nyomtatnunk. A megyéből, de megyén kívülről is egymásután érkeztek a levelek, melyek egyrészt ismerős és ismeretlen olvasók segítő szándékú megjegyzéseit hozták, másrészt az iránt érdeklődtek, hogyan lehetne hozzájutni a folyóirathoz. Helyes volt tehát a lapindítás egyik ösztönző feltevése: szűkebb hazánk multja és jelene izgalmas mindenki számára, sőt az országban szerte is sokan élnek, akiket szenvedélyesen érdekelnek megyénk feledésből megmentett hagyományai vagy mai égető problémái.

Az első szám „Beköszöntő”-je azt is célul tűzte ki, hogy a JÁSZKUNSÁG mozgassa meg a megye értelmiségét, keltse fel benne a törekvést — az ismeretterjesztésen túl — a tudományos „aprómunka” végzésére. Úgy véltük, hogy ez lehet kiindulópontja egy majdan szélesebb alapokon nyugvó, igényesebb szellemi életnek, amely számára a „vidéki” jelző már csak területi megjelölés, nem pedig érték-mérő. Hónapról hónapra egyre világosabban látjuk, hogy a JÁSZKUNSÁG ezt a hivatását is teljesítette: ma már ott tartunk, hogy a szerkesztőség fiókjában legalább 2 számra való jó anyag várja a megjelenést és hogy külön felkérés nélkül érkeznek közlésre szánt írások. Ez a tény is igazolja, hogy az értelmiség szívesen kapcsolódik bele nemzeti művelődésünk folyamatába, ha megkapja erre a megfelelő indítékot és lehetőséget.

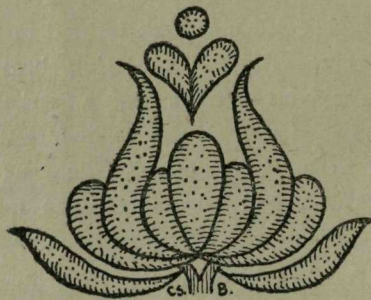
A hozzánk eljuttatott vélemények egyben általában megegyeznek: kiemelik a tartalom változatosságát. Éppen a lap nyomában támadt érdeklődésnek köszönhető, hogy sok olyan probléma kerül felszínre, melyet eddig csak szűk körben vitattak meg. Olyan hagyományok, értékek bukkannak fel a feledésből, melyeket

megőrizni kötelességünk; a tudományos tevékenység olyan eredményei láthatnak napvilágot, melyek túlnőnek a megye határain, de — némi büszkeséggel mondhatjuk — mégis megyénk szellemi életének eredményei.

Bár a vélemények általában kedvezőek voltak, és csupán 1—2 általunk is nem a legszerencsésebbnek tartott cikket marasztaltak el, elég sok oldalról merült fel az a kíváncsi, hogy a JÁSZKUNSÁG-nak „irodalmibbnak” kellene lennie. Ezen a helyen szeretnénk válaszolni ezekre a megjegyzésekre, mert ez a kérdés a lap szerkesztésének elvi kérdése. A JÁSZKUNSÁG a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat kiadványa, és — a Társulat célkitűzéseinek megfelelően — ismeretterjesztő kiadvány. A megyei szervezetnek van irodalmi és nyelvi szakosztálya, mely azonban nem az alkotókat, írókat és költőket fogja össze, hanem az irodalmi és nyelvi ismeretterjesztés munkásait. Ebből logikusan következik, hogy a Társulat lapja — irodalmi téren is — ismeretterjesztést tűzte ki célul, és ilyen módon nem válhat — még részben sem — szépirodalmi folyóirattá. Ez, a szerkesztőbizottság véleménye szerint, megváltoztatná, megbontaná a lap egységes jellegét, eltérítené a Társulat eredeti célkitűzéseitől.

A JÁSZKUNSÁG második évfolyama indul ezzel a számmal. A nyomdai előállítás azt jelenti, hogy a felhasznált papírmennyiség egyharmadával csökken, és ugyanakkor a közölhető anyag kétszeresére emelkedik. E technikai előnyökön túl a változott külsőtől azt reméljük, hogy az eddiginél még nagyobb vonzóerőt fog adni kiadványunknak. Azt reméljük, hogy azokat is megnyeri a munkának, akik eddig — talán éppen a kétségtelenül szerényebb megjelenési forma miatt — távol tartották magukat az írástól. Azt reméljük, hogy még gazdagabb, még érdekesebb, még sokrétűbb anyag felszínrejutását teszi lehetővé.

Azt reméljük, hogy az ilyen módon megerősített JÁSZKUNSÁG méltó bizonnyítóka lesz annak a pezsdülő kulturális életnek, amely Szolnok megyére egyre inkább jellemző.

A Tisza-meder jégkorszakbeli őslénymaradványai

ŐSLÉNYCSONTOK SZAGGATJÁK A HÁLÓT

*Hej, halászkok, halászkok,
Mit fogott a hálótok...?*

— tennénk fel a kérdést sokszor a hálózó tiszai halászkoknak borongós dalamú tiszai népdalunk szavaival. Erre bizony gyakran igen nehéz válaszolni halászainknak a megfogatkozott halbőségű Tiszánál. A huzást alig alig kíséri öröm. Néha még az örömet is megkeseríti az, ha olyan valami kerül a hálóba, ami azt meg rongálhatja. Legtöbbször ez az eset akkor, midőn a fenékháló hatalmas csontmaradványokat húz ki az örvényből. A Tisza kanyarulatainál, ahol a középszakasz-jellegű folyó az alföldi lösztáblák szegélyeit mossa, ahol a meredek partok a folyó alámosó munkája következtében minden áradáskor pusztulnak, a folyó hullámai gyakran megzavarják egy-egy ősi állat nyugvóhelyét. A lösztáblák sárga földrétegei a csontokat éppúgy megőrzik és konzerválják, mint az állandóan fagyott területek talajjege.

A Tisza szabályozási munkáival feltárt új mederrészek, a sodorvonal-változások következtében néhol változó, alámosott partok sok maradványt szolgáltatnak. Különösen a tőszegi kanyarulatnál levő, Királysírt nevű partrész környékén, továbbá Tiszaug déli-részén, a bácskiskunmegyei Szikrával érintkező fordulónál levő örvények valóságos gyűjtőmedencéi a löszpartokból bemosott ősléni csontoknak. De ezenkívül még legalább 16 helyet ismerünk a megyében, ahonnan maradványok kerültek elő.

A halász régen talán káromkodva dobta félre a haszontalannak hitt zsákmányt, vagy — mint az egyszerű tiszai halász — a gyönyörű ősgímiszarvaskoponyát aprófavágásra alkalmas tőkének használta, s közben nem is gondolt arra, hogy a leletnek a tudomány szempontjából értéke lehet. Esetleg a falu néhány öreg mesemondóját ejtette gondolkodóba, és erősítette meg a mesékben szereplő óriások egykori létezésében. Ma már tudják halászaink, hogy a maradványok valamikor régen ezen a területen élt, de azóta kipusztult hatalmas állatfajták egyedeinek csontmaradványai, amelyek értékesek a tudomány számára. Ma már előfordul, hogy értesítik a leletekről a múzeumokat, és t tudományos gyűjtőközpontoknak felajánlják a kihalászott maradványokat. A szolnoki múzeum is sokat köszönhet annak az együttműködésnek, amely a szolnoki halászszövetkezet tagjai és a múzeum vezetője között fennáll. Különösen Kovács Béla és Nagy Miklós halázmesterek járnak elől jó példával.

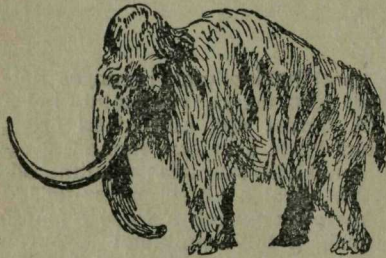
ELÉNK TÁRUL A FÖLDTANI NEGYEDKOR ÁLLATVILÁGA

Azok a kőzetrétegek, amelyekből az ősléni maradványok előkerülnek, a Föld negyedkorának pleisztocén korszakából, a jégkorszakból származnak. Hazánk területe az elönmúló jég által borított vidék déli jégmentes szegélyterülete volt, ahol a hidegebb, száraz időszakokat (az ú. n. glaciálisokat) enyhébb, nedves, (interglaciális) időszakok váltották fel. Alföldünkön ebben az időben a harmadkorvégi beltő-rendszer nyomait már csak egyes mocsaras, vizenyős területrészek jelzik. A jégkorszak vége felé hatalmas portömegek rakódnak le, ebből alakulnak a löszfelszínek. Hazánk területén a pleisztocénben a hűvös éghajlatnak megfelelően olyan növényvilág alakult ki, mint ma a hegyekben 2000 m. tengerszint feletti magasságban van. Az éghajlati változásoktól függően: sztyeppnövényzet, fenyőfélék (cirbolya), emellett mocsári növényzet, sőt más erdei növényzet is.

Az Alföld szegélyein elterülő hegyek barlangjaiban, ahová a hideg elől húzódtott be, az ősember kemény küzdelmet folytat a barlangi ragadozók legveszedelmesebbjével, a barlangi medvével. Vadászkirándulásai alkalmával azonban felkeresi az Alföldet is és az emberi fortély eredményes eszközeivel igyekszik elejteni a síkság hatalmas növényevő állatait. A jégkorszak folyamán a moustéri (Subalyuk-barlang), a solutréi (Szeleta-barlang), az aurignaci (Istállóskői-barlang), majd a magdaléni kultúra fokán (pilisszántói, Puskaporos és remetehegyi kőfülle) álló ősember élt hazánk

területén. Az ősember így természetesen kapcsolatba kerülhetett azokkal az őslényekkel, melyek maradványait ma a Tisza hordalékában találjuk meg.

A Tisza hordalékanyagából leginkább hatalmas gerincesek csontjai kerülnek gyűjteményekbe. Ilyen a *mammut*, a jégkorszak hatalmas elefántfajtája; az erős támadófogverzettel rendelkező *gyapjas ősrorszarvú*; a nádasok, mocsaras területek és bozótos hegyoldalak pompás fejdíszű lakója, az *óriússzarvas*; mai szarvasunk elődje, a kihalt *ősgímszarvas*. A füves területeken *őstulok*- és *ősbölelénycsordák* csábították vadászatra az ősembert. Ezek a leggyakoribb leletek. De a Tiszából jávorszarvas, ősló, kecske és ritkábban más ősi állatok maradványai is előkerülnek.

Mammut (Abel szerint).

Testalkatra leghatalmasabb közöttük a jégkorszak őselefántja, a *mammut* (Elephas primigenius). Maradványai folyók medréből kerülnek elő leggyakrabban, de az Alföld más részein is felszínre kerültek alapozási, mélyépitési munkákkal kapcsolatban. Hazánkban teljes csontvázat csak a Dunántúlon, a Zalaegerszeg melletti besnyői szőlőkben találtak. Megyénkben Fokoru mellett a Tiszából került elő egy ép koponya, amelyet azonban a fővárosban vittek. A szolnoki múzeum tulajdonában egy fiatal állat koponyája látható, amelyet Bozóki Sándor szolnoki halász juttatott el Hild Viktor archeológusnak, az ő gyűjteményéből került múzeumunkba. Az állat elszórt csontjai — fogak, csigolyák és más egyes csontdarabok — csaknem minden iskolai szertárban megtalálhatók. A szolnoki múzeumban az állat rendkívüli méreteire mutat néhány hatalmas csontdarab, amelyek között megemlíthetünk egy 32 cm hosszú és 17 cm magas zápfogat, egy 2 m. hosszú töredékes agyart, egy másik 22 cm átmérőjű agyartöredéket és egy 102 cm hosszú lapockacsontot egyéb csontokkal együtt. Sajnos, bármennyi is ezeknek a csontmaradványoknak a száma, nem elégségesek arra, hogy belőlük az állat képét magunk elé tudjuk idézni. Hogy mégis ismerjük a mammut szervezetét, azt annak köszönhetjük, hogy Szibériában a berezowkai és sanga-jurachi mammutleleteket — amelyeket csaknem teljes épségben jégbefagyva találtak — a tudósok teljesen megvizsgálták és feldolgozták. Ismerjük az állat külső és belső szervezetét, táplálékát, sőt a biológiai vérreakció segítségével rokonságát is. Megállapították, hogy közelebb áll az indiai elefánthoz, mint az afrikaihoz. A mammut átlagos magassága 3—3 és fél méter volt. Félkör alakban bekunkorodó, éppen azért támadásra nem alkalmas agyarainak súlya átlagban 40—80 kg. Testét a hideg éghajlathoz való alkalmazkodás következtében 45 cm hosszú bozontos szőr borította. Táplálékát pusztai füvek és fenyők fiatal hajtásai képezték. A raktározott zsiradékanyagot hatalmas zsírpúpjában tárolta a sanyarúbb időkre. A középeurópai mammut a szibériainál nagyobb vállmagasságú sztyeplakó állat volt. Kretzoi Miklós vizsgálatai kimutatták, hogy a hazánkban élt mammut fajilag nem azonos a középeurópaival, annál rövidebb vállak, kurtább lábak jellemzik, és egész testszerkezete arra mutat, hogy a mi mammutunk nem volt a füves puszták lakója, hanem az alföldi nyirkos, mocsaras erdőkben élt.

A jégkorszak magánosan kóborló vastagbőrű állata volt az otromba *gyapjas ősrorszarvú*, (Coelodonta antiquitatis). Életmódja hasonló lehetett a mai afrikai orrszarvúéhoz. Csontjai rendszerint elszórtan kerülnek elő a Tiszából. A szolnoki múzeumban lévő koponya a felső állkapocs fogazatával ellátott, 78 cm hosszú. A szolnoki Tisza-híd építésénél a hídépítő munkások a Tisza háború utáni igen alacsony vízállásánál egy ennél jóval nagyobb méretű gyapjas orrszarvúkoponyát találtak. A leletet annak idején (1947) beszállítottam a gimnázium szertárába. Néhány nap múlva azonban az egyik hídnál dolgozó egyén a leletet visszakövetelte és eladta az egyik

Gyapjas orrszarvú (Osborn szerint).

budapesti múzeumnak. Így ez a szép lelet is elkerült megyénkől. 1952-ben Tiszafüreden is kihalásztak egy koponyát, amelyet szintén Budapestre adtak el a halászok.

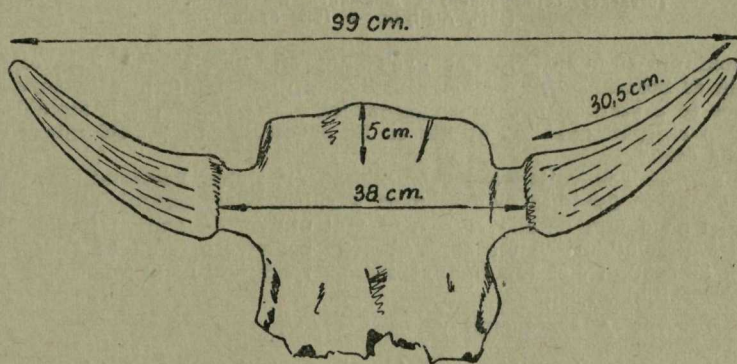
Az állat eredeti formájának megismerésében nagy segítségünkre van az a lelet, amelyet Lengyelországban Starunia mellett földi viaszba ágyazva találtak. Jellemzi az elcsontosodott orrsövény, továbbá a koponya elején két tülk, amelyek közül az első 24 cm hosszú. Az állat testét 6 cm hosszú szőr borította, s a váll táján itt is megtaláljuk a zsírpútot. Magassága másfél-két méter között lehetett.

Az óriásszarvas (Megaceros) a jégkorszaknak pompás agancsú hatalmas nemesvadja volt. A szolnoki múzeumban csupán egy agancstörődék emlékeztet erre az állatra. Két-három méter szélességet is elérő hatalmas agancsa nem tette számára az erdőt alkalmas élettérre, valószínűleg a bokros, bozotos hegyoldalokon és az Alföld mocsaras vidékein, nádasaiban tanyázott. Igen értékes az 1906-ban talált tiszauzi lelet, amelyet megromgált állapotban kapott meg egy magángyűjtő. A koponya helyét nem tudjuk.

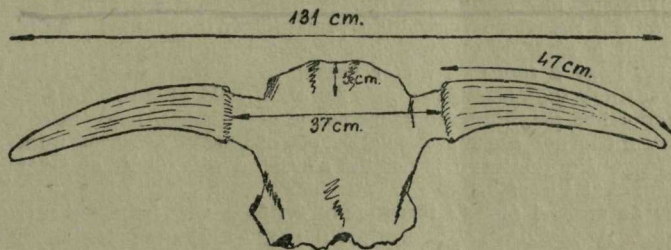
Óriásszarvas koponyája (Kayser szerint)

Az ősgímszarvas (Cervus elaphus fossilis) a mai erdei gímszarvas őse. Agancsmaradványai a szolnoki múzeumban szintén megtalálhatók.

Ősbövénykoponya a szolnoki múzeumban (1952. Martfű)

Az ősbövény (Bison priscus) a füves puszták állata volt. Életmódja tehát az amerikai bövényére emlékeztet. Az erdőlakó európai bövény is az ősbövénytől származik. A martfűi halászok 1952-ben fogtak ki egy 99 cm szarvtávolságú bövénykoponyát. A boltozatos koponyán levő viszonylag rövid szarvak félkör alakban hátra és felfelé irányulnak. A tószegi királyszírti lelet (1953) némileg eltérő szarvállású. A 131 cm

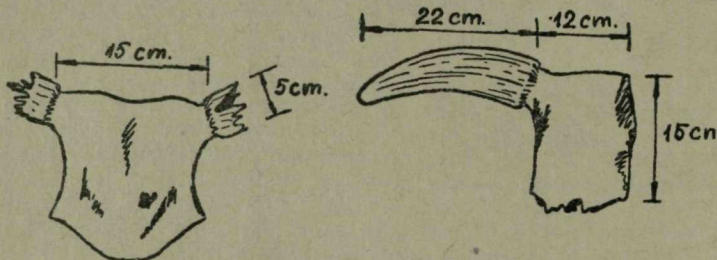

Ősbövénykoponya a szolnoki múzeumban (1953. Tószeg — Királysírt.)

távolságban levő szarvvégek nem felfelé, hanem inkább lefelé irányulnak. Viszont a boltozatos koponyatető itt is elárulja, hogy bövényvel van dolgunk. A jégkorszak végén kipusztuló ősbövényt az európai bövény váltotta fel. Ma már ez is a kipusztuló állatok közé sorolható. Az 1951-es statisztika szerint mindössze 142 volt a számuk. A legtöbbet Lengyelországban, a Szovjetunióban és Svédországban találjuk, ahol védelem alatt állnak. A különböző állatkertekben is akad néhány európai bövény, így

van a budapesti állatkertben is. Hazánkban valamikor közönséges vad volt. A bako-nyi és erdélyi bölényvadászatok híresek voltak. Az utolsó bölényt a Kárpátok medencéjében, Erdélyben, a Kelemen-havasok alján 1790-ben lőtték le.

A jégkorszakot túlélte az *östulok* (*Bos primigenius*) is, amelyet sokáig összetévesztettek a bölénnyel. A mellékelt rajzokon jól látható a koponyalkatban lévő különbség. Hazánkban a honfoglalás előtti időkben nagyon közönséges volt. Kipusztulásának időpontját nem tudjuk. Lengyelországban csak a XVI. században pusztult

Töredékes östulokkoponyák a szolnoki múzeumból.
(1925. Alattyán. — 1949. Szolnok).

el. A szolnoki múzeumban levő koponyák nagyon töredékesek. Szarvai általában vékonyabbak és hosszabbak, a koponya pedig megnyultabb, mint a bölényé. A koponyatető lapos és a szarvak magasak ágaznak el. Az ősember ezt is táplálékul használta és talán a legkönnyebben ejtette el. Ez az östulok tekinthető minden európai szarvasmarha ősenek.

Ezek az őslények voltak a jégkorszakban élt ember kortársai. Életük közvetlen hatással volt az ősember életére, mert a ruházkodás, eszközkészítés és táplálék szempontjából az ember az állatvilágra rá volt utalva. Az emberi társadalom fejlődése szoros kapcsolatban van a szükségletek beszerzése terén az állatvilággal, és ebben rejlik az ősléte élet tanulmányozásának rendkívül nagy jelentősége.

MIT JELENTENEK A LELETEK A TUDOMÁNY SZÁMÁRA?

A földtani negyedkorból származó gerinces ősléte fontosságára a Magyar Tudományos Akadémia rendezésében tartott alföldi geológiai kongresszuson 1952-ben Kretzoi Miklós, a negyedkori gerincesek legkiválóbb ismerője hívta fel a figyelmet. Ugyanis a geológiai negyedkorról az Alföld történetében új szakasz kezdődik. A geológiai harmadkor tengere beltengerré, majd kiédesedve tóvá, később beltó-rendszerre vált a harmadkor végére, s a negyedkorban már a feltöltődés olyan mérvű volt, hogy a rétegek meghatározását a tengeri rétegekben jórészt megtalálható puhatestű maradványok alapján már nem lehetett biztosítani. Ott, ahol kiédesedő vízű tó, mocsár, folyóvízi, vagy szárazföldi üledék helyezkedik el, mint nálunk a negyedkorban, vagy az azt megelőző harmadkorvégi pliocén korban, ott már más módszereket kell keresni a rétegek viszonylagos korának megállapításánál. Ez a módszer pedig abban áll, hogy a *több száz méter vastag negyedkori üledékek borított Alföld pleisztocén rétegeinek taglásánál és más koroktól való elhatárolásánál csak a gerinces őslényeknek lehet meghatározó szerepük.* Ezért fontos, hogy alföldi, vagy közelebről a Tisza-mederből származó leletek előfordulási helyéről minél pontosabb értesüléseink legyenek, pontosan ismerjük azokat a rétegeket, amelyekből a víz az ősléte maradványokat kimosta.

Ez a kor az emberi élet és társadalom fejlődésének ismerete szempontjából is rendkívül fontos. A jégkorszak (pleisztocén) négy időszakra taglalt (günz, mindel, riss és würm) történetében hazánkban a már említett négyféle kőkorszakbeli kultúrát találjuk meg. A régészeti koroknak, illetőleg ősemberi kulturáknak a földtani korokkal való párhuzamosítása meglehetősen nehéz feladat, de Kretzoi említett előadásában megteremtette az alapot, amelyen a megoldáshoz közelebb jutunk. Szerinte a negyedkori állatvilág fejlődése öt egymásután következő faunahullámot mutat. Az egyes faunahullámok tagjai alkalmazkodtak a jégkorszakbeli időváltozásokhoz, majd a faunahullám végén kihaltak. A kipusztulás oka minden valószínűség szerint szervezetük túlspecializálódása, alkalmazkodóképességük elgyengülése és az új állatvilág fellépése volt.

A Tisza medréből előkerült őslényleletek a Kretzoi-féle beosztás szerint a negyedik faunahullamba tartoznak. Ezt az állattársaságot a mammut, gyapjas orrszarvú, ló, bölény és tulok, óriásszarvas, gím- és rénszarvas, kőszáli kecske, zerge, barlangi medve, hiéna, farkas és oroszlán, sarki róka és roszomák, továbbá különböző rágcsalók jellemzik. Hogy az eitelt időt tekintve is legyen némi elképzelésünk: a földtani negyedkor időszámításunk kezdete előtt egymillió évvel kezdődött, a jégkorszak negyedik szakasza, a würm korszak i. e. 120 000 évtől 18 000 évig tart. A felsorolt őslénymaradványok legrégebb, illetve legfiatalabb példányai tehát ilyen időségek lehetnek.

A negyedik faunahullám négy szakaszra osztható. Az említett ősemberi kultúrák e faunahullám második, harmadik és negyedik szakaszának idejére esnek. A jégkorszak négyes taglalása szerint ez az időszak megfelel a *würm* idejének. A párhuzamosítás terén természetesen még beható vizsgálatok szükségesek. A kiinduló alap helyes, azonban még igen komoly adatgyűjtésre van szükség az Alföld hatalmas negyedkori folyóvízi hordaléksorozatának szintéziséhez.

NE HAGYJUK ELKALLÓDNI AZ ŐSÁLLATI MŰLT EMLÉKEIT!

Bevezetőmben említettem, hogy a szolnoki halászszevetkezet tagjai az előkerült leleteket a szolnoki múzeum rendelkezésére bocsátják. Sajnos, azonban a Szolnoktól távolabb eső községek környékén kihalászott maradványokról nincs tudomásunk.

A jégkorszakbeli ősemlys-maradványok előfordulásában Szolnok megye talán a legfontosabb szerepet játssza. Horusitzky Henrik 1906-ban írt lelőhely-felsorolásában hazánk mai területéről 24 lelőhelyet említ fel, ezek közül 16 szolnokmegyei. Valóban az a helyzet, hogy, ha a vidéki kisebb múzeumok (Kecskemét, Szentes, stb.) anyagát nézzük, a maradványok nagyrésze Szolnok megyéből származik. A budapesti gyűjtemények zsúfolva vannak a Tiszából kihalászott szolnokmegyei leletekkel. Ha tehát tekintetbe vesszük a lelőhelyek szempontjából Szolnok megye rendkívül nagy jelentőségét, feltétlenül kívánatos volna, hogy a szolnoki múzeum gyűjtőközponttá alakuljon, melynek értékes, fejlődő gyűjteménye leletekben gazdagodva és kiegészülve kellően dokumentálná a Tiszának ezt a feltáró munkáját.

Vannak szorgalmas vidéki pedagógusaink, akik szertárak fejlesztésével igen jelentős eredményeket érnek el. Gyűjtőmunkájuk kiterjed a környéken található őslénymaradványokra is. Itt azonban fel kell hívnom arra a figyelmet, hogy az iskolai szertáraknak ne csak gyűjtő, hanem közvetítő szerepük is legyen. Ez alatt azt értem: a gyűjtemények vezetői tartsák kötelességüknek, hogy a tudomásukra jutott leletekről értesítsék a szolnoki múzeumot. Végeztessenek továbbá az ifjúsággal felderítő munkát az ismertté nem vált leletek összegyűjtése érdekében. A Tiszamenti falvak értelmiségi dolgozói, akár tagjai Társulatunknak, akár nem, nagy támogatást nyújthatnak a tudománynak ezen a téren.

A leletek előkerülésénél meg kell szűnnie a nemtörődömségnek. Tudomásunk van arról például, hogy régebben Jászapátiban egy ház alapozásánál mammutleletet találtak, azonban abból csak egy-két csontmaradványt szedtek ki, a többi otthagyták és betemették. Feladatunk tehát, hogy megkeressük a különböző helyeken elkallódó leleteket, és ezek pontos körülményeit kinyomozva, megfelelő katasztert készítsünk, amellyel a tudománynak nagy szolgálatot tehetünk. Természetesen a szolnoki és vidéki múzeumokba került anyagot rendezni kell, s a megfelelő anyag birtokában a következő feladat alaposan megrendezett kiállítás szervezése legyen.

Említettem, hogy az emberiség és az emberi kultúra története szoros kapcsolatban van az állatvilág fejlődésével. Az emberi történelem kezdeti idejében a társadalom és művelődés fejlődésének nagyon sok mozzanatát még fátyol borítja. Ez a fátyol lehet a maradványokat beborító földréteg, de lehetnek a mi Tiszánknak hullámai. A fátyol fellebbentése csak úgy lehetséges, ha értekeinket — legyenek bár azok őslatti csontok is — meg tudjuk becsülni. Minél jobban sikerül bevonni magyénk lakosságának széles rétegeit a kultúra iránti szeretetbe, a kulturális intézményekkel kiépítendő kapcsolatokba, minél jobban ráneveljük őket értekeinknek a közősség érdekében történő megbecsülésére, annál jobban fellebbentjük az emberi múlt fátyolát, annál világosabban kapunk egyes érdekes tudományos kérdésekre feletetet. S ekkor a Tiszának a magyar nép képzeletében Attila sírja mellett még sok titokzatosságot magában tartó medre feltárul és élénk vetíti az emberősök küzdelmes életének társait, s a küzdelmes élet egy-egy fejezetét.

DR. SELMECZI LÁSZLÓ

Jászarkunsági népdalok

Feszesen

$\text{♩} = \text{kb. } 72$

Szo.Muz. Nt.

Jászszentandrás .M.I.

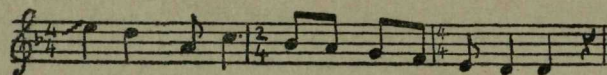
1. Jó bort i-szok, di-ó-fá-val tü-ze-lek.

Kis pej lo-vam csár-da e-lé-be kö-töm.

Szé-pen ké-rem csap-lá-ros-né néz-ze meg,

Jól áll - e még lo-vam há-tán a nye-reg.

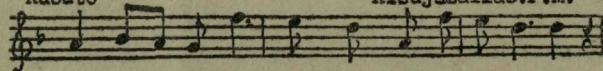
2. Lovad hátán félrecsúszott a nyereg,
Nem jól nyergelte fel ez a rossz gyerek.
Megtanítom a gyereket nyergelni,
Hogy kell a lányt a kapuban ölelni.

Ez a dal a jászszentandrási népi együttes „Bandázás” című műsorának egyik dala. Énekeltte: FARAGÓ FERENC. Lejegyezte: Molnár István.

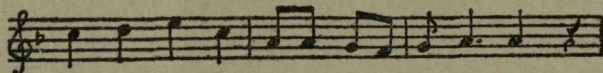
Rubato

Szo.Muz. Nt.

Kisújszállás.P.M.

Sej, é-des-a-nyám mért szül-tél e vi-lég-ra ?

Mért nem dob-tál en-ge-met a Ti-szá-ba ?

Ti-sza vi-ze vitt vó-na a Du-ná-ba,

Sej, hogy ne vó-nék sen-ki meg-unt ba-bá-ja.

Ezt a dalt a 68 éves SEPRENYI MIHÁLY énekeltte Kisújszálláson. Pápay Mihály lejegyzése.

Ó, Tiszatáj...

Magyar költők a Tiszáról

JÁSZKUNSAÉG

1955. 1. sz.

„Olyan szép ez a kis haza...”

„Szép az egész és egésze enyém is
s minden részében egésze kitérül,
s mégis neked vall szerelmét, Tiszántúl.”
(Bóka L.: Ó, Tiszatáj...)

Siklottál-e korcsolyádon orcacserző fagyos szélben a Tisza tükrös jegén úgy, hogy sálad búcsúzó szándékkal hátul lobogva integessen utánad? Kóboroltál-e kora tavasszal a Tisza menti füzesekben félig részegen az ifjúságtól és a barkát bontó fűzek, a rügyet fakasztó sudár nyárfák mézes illatától?

Vagy álltál-e már a sáros töltésen csuromvizesen, kemény harcban a tavaszi vizektől megáradt, medrében nem férő folyóval, amikor az örök lámpái villogtak csupán, mint fel-feltűnő apró Szent János-bogarak a keréknyikorgástól, sulykok koppasításától, fáradt férfiak rekedt kiáltozásától hangos éjszakában? Gyönyörködtél-e a rizsföldek zöldjében a Jászkunság egykor csak sziksót virágzó talaján, amelybe a Tisza vize adja most az életet?

Gondoltál-e arra, mikor a símán suhanó hajó hátán állva elnézted a parti fecskék csapongó játékát, vagy amikor horgászbotod mellett ülve délre húzó vadlibák hangját hallgattad, hogy egy évezred óta mennyi magyar vér olvadt bele legmagyarabb folyónk bölcsen ballagó hullámaiba?

Ha igen, akkor megérted, miért lett e folyó népünk dalformáló lelkének, érzéseit és vágyait dalban feloldó képzeletének egyik ihletőjévé, miért tudta annyi nagy költőnket a Tisza és a Tiszatáj szépségének megéneklésére ösztönözni.

Se szeri, se száma azoknak a népdaloknak, amelyekben az érzelem kifejtését elindító természeti kép a Tiszával kapcsolatos. Ezekben a dalokban a nép a maga életéhez legközelebb álló tájat, madarat, virágot vagy jelenséget énekl meg. Természetes, hogy az Alföldön termett népdalok jelentős részében ott csillog, ott vibrál valamilyen formában kedves folyójának, az Alföld széles térségein végigkanyargó Tiszának szöke vize is. Az „Általmennék én a Tiszán ladikon...”, a „Márványkőből, márványkőből van a Tisza fekeke...”, a „Tisza partján jegenyefa virágzik...” játszi kötődése csakúgy fülében cseng s szívében marad mindenkinek, aki e Tisza vize öntözte földből véteget, mint a „Tisza szélén elaludtam...”, a „Tiszán innen, Dunántúl”, a „Szöke vize a Tiszának...” szelíd merengése, vagy a „Megöltek egy legényt” balladás borongása.

Persze — ki nem mondvá bár —, de benne van ezekben a dalokban a szeretét, a ragaszkodás is a Tiszához, amely szinte jelképpé nőtt mindannyiunkban: a szülőföld, a szívünk szerette táj jelképévé. Hányszor jelent meg előttünk egésze vagy része ennek a tájnak, amikor sorsunk által messzevetve koptattuk idegen városok utcáinak kockaköveit, vagy tapostuk „minden mindegy”-hangulatban a lövészárkok véres sarát!

Igy érzi ezt a szabolcsi Tiszahátról Bécsbe sodródott, testőrruhában Voltaireért, Rousseauért dobogó szívvel a magyar kultúra megeremtéséért küzdő *Bessenyei György*, a magyar irodalom megújítója is, amikor osztrák ég alatt hajtva nyugovóra fejt, így sóhajtott fel:

„A Tiszának partján virradok meg egyszer,
Hol ifjú éltemben jártam sokezerszer.”

Több ez a vers a francia felvilágosodás kötelező természetrajongásánál, bár a vezető rész az ébredő természet részletes leírása, amelyben a nappal világossága győz az éjjeli sötétben, mutatja a költő állásfoglalását kora társadalmában. De a vers gerince, a reggeli Tisza költői rajza megkap bennünket képeinek változatosságával. Szinte halljuk, amint „az halász hajója harsog a vizeken”, halljuk a sásas rétre kivert gulya bőgését. Látjuk szavai nyomán a parti jegenyéket, a vízbe hajló fűzeket, az

egyik parton szélesülő réteken a darvakat, a szemlélődő feje fölött tovaszálló vízi-madarakat, s látjuk amint

„...: a Tisza foly csendességével,
S mintha gondolkozna, olyan menésével.
Sárga tajtékjait formálja közepén,
Sok gallyak s levelek ballagnak a színén.”

A bemutatott képek annyira valóság-hűek, hogy mi is a költővel együtt vallhatjuk a vers végén:

„Ilyen az hely, ahol életre születtem,
S a nagy természetnek férfi tagja lettem.”

(A Tiszának reggeli gyönyörűsége.)

Míg Bessenyei a reggeli Tisza szépségeiben gyönyörködik, addig *Petőfi Sándort*, a Kiskunság szülöttjét, az alkonyfényben fürdő Tisza ragadja meg, s ösztönzi egyik legszebb leíró versének, A Tiszának megírására. Petőfi is a Tiszaháton áll meg „a kanyargó Tiszánál” pontosan megjelölve a helyet is:

„Ott, hol a kis Túr siet beléje,
Mint a gyermek anyja kebelére.”

Első pillantása a szelíd folyóra esik, amely oly simán, oly nesztelenül ballag parttalan medrében, hogy

„Sima tükrén a piros sugárok
(Mint megannyi tündér) táncot jártak,
Szinte hallott lépteik csengése,
Mint parányi sarkantyúk pengése.”

Ezt a hangvételt őrzi meg a költő végig a versen, egészen a záró versszakokig. Bessenyei képei mozgalmasak, az élet zajától hangosak, Petőfi Tiszatája a természet csodálatos csöndjét érzékelteti. Ha említ is hangot, finom hasonlattal mutat rá, hogy az nem zavarja az ünnepélyes csendet:

„Nagy távolban a malom zugása
Csak olyan volt, mint szunyog dongása.”

Igy hangsúlyozza a lazán, a magányos szemlélődő ide-oda röppenő pillantása nyomán szerkesztett költői képeket lezáró versszak mondandóját:

„Oh természet, óh dicső természet!
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy te! mentül inkább hallgatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz.”

De ezek a költői képek oly közel állnak a prózához, hogy csak a rímek csendülése, olykor egy-egy lényegre mutató hasonlat árulja el, hogy amit a költő mond, a vers. Folyamatosan írva fel sem tűnnek: „Késő éjjel értem a tanyára friss gyümölcsből készült vacsorára. Társaimmal hosszan beszélgettünk. Lobogott a rózsaeláng mellettünk.” Vagy: „Túlnan, vélem átellenben épen, pór menyecske jött. Korsó kezében. Korsaját míg telemerítette, rámnézett át; aztán ment sietve.”

S éppen ebben rejlik Petőfi utánozhatatlan művészete. Úgy rajzolja meg a valóságot, hogy az éppen őszintesége révén válik költőivé. Tökéletes összhangba olvad itt az eszmei mondanivaló: a tisztai táj bájos, komplikálatlan szépségének bemutatása és a külső forma: a cicomátlan, egyszerű nyelv.

De miért pattan el a vers végén a csöndnek ez az átlátszóan tiszta kristály-pohara, miért szakad meg a költői képek összhangja? Ha meggondoljuk, hogy „A Tisza” az 1847-es esztendőben, Petőfi költői érettségének teljében, oly nagy versek szomszédságában termett, mint a „Magyar vagyok”, „A magyar ifjakhoz”, „A nép nevében” stb. talán nem látszik indokolatlannak az a feltevés, hogy a „tudatos jövőbe” látó Petőfi szándékosan töri meg a félrevert harang kongásával, a gátját áttörő Tisza világot elnyelni akaró árjának vágatásával a vers eddigi, szinte mozdulatlan csöndjét, idilli békéjét. Lehet, hogy vakmerő párhuzam, de bennem önkéntelenül „A nép nevében” utolsó soraiban rejlő fenyegetés hangja rémlik fel; csak ott a tűz az elem, mely pusztítani fog:

„... De szellemét a tűz nem égeté meg,
Mert az maga tűz; ... úgy vigyázzatok:
Ismét pusztíthat e láng rajtatok!”

Említsük meg még az ugyancsak 1847. februárjában írt „A szél” c. versét, amely a szél segítő és pusztító erejének ellentétére épülve végső kicsengésében hasonló hangulatú:

„Bejárom a tengert, s ha hajót találok:
Szárnyát, a lobogó vitorlát kitepem,
S árbócaival trom a habokba sorsát,
Hogy nem fog pihenni többé kikötőben!”

A szilaj, medréből haragosan kilépő, Tiszát személyesíti meg Vörösmarty Mihály „Eger” c. eposzában. Az Eger vára ellen törő török sereg könnyűszerrel hatalmába keríti az idegen zsoldosok által hűtlenül elhagyott szolnoki várat, s a könnyű diadal után tábornot ver ott, hol

„Szolnok alatt magasan foly együtt a Zagyva Tiszával, ...”

De a legmagyarabb folyó elkeseredve azon, hogy

„Döledező véres falakat hömpölyget alá, bús
Tűköre a várnak, melyből fél tornyok, elomlott
Várkapuk és paloták néznek bele pusztá tetőbe.”

nem tudja tovább tétlenül nézni, hogyan gyalázzák meg a hazai földet a magyart pusztító török hadak. Ezért

„... mikor a Tisza Zagyvához közelíte, s az eldőlt
Szolnokot ott látá, s alvó törökökre ragyogni
A szomorú holdat, háborgani kezdé magában,
S lassú moraj hangján társához szóla imígyen:
— Hát ezek itt e gyilkos orok, s hűtszegve vitézlők,
Nyugtokat itt leljék-e közel szép partokon alván? ...
: : : : :
Jer! ha nem ölhetjük, legalább pusztítsuk el innen,
Hogy soha partunkon békével alunni ne merjen
Eb török és lovait vizeinkből félve itassa. —
Szóla, s legott nagy hullámok fordultak öléből, ...”

S a két folyó együttes erővel megszalasztja, szétzilálja a győzelemittas álmából riadó török sereget.

A hősköltemény a magyar reformkor megindulásának második évében, 1827-ben jelent meg. Vörösmarty, híven ahhoz az álláspontjához, amelynek talaján a Zalán futása és a Cserhalom született, a magyar mult dicső, évszázadok homályából is példamutató fénnel ragyogó eseményeit éneкли meg, hogy a Szent Szövetség, vagy ahogyan Vörösmarty nevezi „Hármas Erőszak” sötét éveiből, zsarnokságba bele-nyugvó tespedéséből kiemelje a nemzetet, s az apák példáján tanítva a politikai fejlődés, a társadalmi haladás útjára segítse.

Az Egerben és a Zalán futásában is a Tisza szinte tevőleges szerepet játszik az ellenség megsemmisítésében, mintha azt akarná érzékeltetni a költő, hogy nagy nemzeti céljaink eléréseben az egész haza: nemcsak élő népe, de élettelen természete is segíti azokat, kik érte küzdenek.

Íme, a Zalán futása X. énekében így mondja el az alpári csatában a Tiszának szorított görög seregaradvány romlását:

„ : : : : :
A vert, dült seregek, s mikor a mély vízbe merültek,
Két részről kicsapott a víz, s gyász színbe borulván,
A letiport füveket görögök vérével itatta ...
: : : : :
Jaj hangzott s szomorú bögés, s magas égbe kiáltás,
Zengett a dagadó Tisza s partjai visszamorogtak.”

Persze költészetünkben éppenúgy elválaszthatatlan a Tisza és a Tiszatáj, mint ahogyan a valóságban elképzelhetetlen a kettő egymás nélkül. Hiszen a Tisza saáj-

tos jellegét a partokat övező végeláthatatlan tengersík vidék, véggel a folyóra futó kis Tisza menti falvak, vagy a partján emelkedő soktornyos városok, a folyó hátán hosszúlábú pókokként keresztbefutó hidak, a szegélyerdők, a parti kukoricások adják meg. De nem kevésbé beletartozik a Magyar Alföld fogalmába az a Máramarosból alakanyargó, egyszer homokszürke, másszor haragoszöld, olykor halványkék vagy hirtelenszőke szalag, amelynek nevét az alföldi gyermek a legelső s legkedvesebb szavak között tanulja meg: a Tisza.

Igy látja ezt Szolnok szülőtte, *Verseghy Ferenc* is, akinek lelkében sem a budai templomok tömjénfüstje, sem a délvidéki katonai táborok hamgázmas levegője, sem a várörönök nyirkos odúi nem tudták elhalványítani az ember szívéhez legközelebb álló, mindenki számára egyetlen vidéknek: a szülőföldnek képét. Fogságból szabadulása után 1805-ben ódai zengésű sorokban emlékezik meg szülővárosáról, Szolnokról:

„Hirdessék egyebek más várasít ősi Hazánknak,

Én kül Szolnoknak sükeres térségeit áldom,
hol remegő szemeimbe az első
napragyogás öltött: Itt hempelyeg enyves iszapjánn
a' Tiszavíz; itt omlik ölébe
Zagyvánk. Egybevegyültt vizeinn a szőke folyónak
a' szép hid: a Szandai dombig
két sor fűzfa között izmos töltések; utánnok
szőlők a' Varsányi határig.
Legmagosabb partyánn a' víznek látszik az egyház,
a' sótár s a' hajdani földvár.
Minden egyéb tájánn dúzs rétek, barna barázdák,
zöld legelők elegyítve tenyésznek.”

Pontos verselés, gondos, a kiejtéshez tökéletesen alkalmazkodó helyesírás, amely oly szépen megmutatja a szolnoki zárt e ejtését is. A hangvétel költőisége mellett ez a pontosság jellemzi a mondanivalót is, amelyből a táj részletes ismerete és szeretete árad, hogy befejezésében hangot kapjon a nemzeti büszkeség amiatt, hogy szülőföldje tanúja és részese az ezeréves magyar múltnak.

„És hogy legböcsösebb díszét egyszerre kimondgyam:
szinte azon partyára emeltek
a' két egybefolyó víznek, hét régi vezéri
honnnyokból kiszakadtt Eleinknek,
tízszáz évek előtt, eggy várfokot a' nyilak ellen,
mellyre utóbb a' mostani épült.

(Külső Szolnok)

Szeretjük szülőföldünket, ha látjuk kezünk nyomán szépülni, gyarapodni, szeretjük, ha szépségével megigéz, ha messziről visszatérve magához ölel, de minden röge, minden ismerős útja, magányos fája még drágábbnak tűnik, ha távol vagyunk tőle. S lehet-e erősebb, helyhez kötőbb kapocs annál, ha a hazavágyót még a szerelem is vonzza? Ezt érzi *Kölcsey Ferenc* is, kinek ősei szintén a Tisza ölelte szabolcsi homokban nyugosznak.

„Vigan laktanak ők rohanó Tisza partjai mellett
S hol vadon árnyak alatt barnán viszi hajjait a Túr...”

(Kölcsey)

Pestre kerülve fel-felmerül előtte a szülőföld képe, melyet elhagyott s a kedvesé, kit feledni nem tud:

„Elhagytam partját a Tiszának,
De visszavágyott kebelem,
Bennem borongva hajnallának
Vérző honvágy s bús szerelem;”

(Honvágy és szerelem).

A költői lélek századokon átnyúló rokonsága kapcsolja e vershez s írójához is a Szeged városából a magyar pedagógiai kormányzat jóvoltából a felvidéki hegyek közé kényszerített *Juhász Gyulát*. „Tiszai tájak” c. ciklusában saját szavai szerint:

„Emlékek holdvilágos ablakán át
Nézem a messzi, áldott Tisza táját.”

Nem tájleírást ad ezekben a versekben, inkább a maga sorsának s a tiszai tájnak rokonságáról beszél, ahogyan az „emlékek holdvilágos ablakán át” felvillan benne a tiszai tájnak egy-egy jellegzetessége, vagy — s ez újszerű az eddigéhez képest — a tiszamenti parasztnak csöndesszavú alakja.

„Tiszai tájak, végtelen vidékek,
Olyan testvér sorsommal a tiétek.”

„... Még itt ülök én idegen telekben,
De a magyar nyár napja ég szememben

S nagy jegenyék zenéjét zúgja vérem
A törpe fenyvek görbe erdejében.

Felmerülnek előtte a

„Napos tájak . . . csöndes öreg tanyak,
Bús szikések, szürkékűlő fűzesek.”

Ő is olyan magányos, mint a Tisza mentén a

„Jó magyarok a földön és vizen,
Parasztnak csöndesen, magányosan,
Kik éltek csak s nem érti senki sem
E bús anya oly búsan mért fogan?”

Ez a csöndes, egyszerű mesélő hang jellemzi szülővárosáról, Szegedről írt versét is. A tiszaparton ballagva „...míg megy a víz és az idő szalad”, idézi azokat. Kikről a síró habok mesélnek, s kiknek emlékét őrzi a Tisza menti nagyváros: gőgös Attila királyt, dús Ajtony vezért, Dugonics Andrást, Tömörkényt, Gárdonyit s Petőfi Zoltánt. S míg rájuk gondol, érzi

„... , hogy az öreg Tisza felett
Az örök élet csillaga remeg.”

Már Juhász Gyula fenti verseiben is szembevetőd, hogy a költő saját lelkivilágának tükrében látja a tájat, hangulatának változása kivetítődik az ábrázolt képre is. A soron következő versekben a Tiszatájnak olyan képeit látjuk, amelyek éppen az említett tételt igazolják, illetve egy lépéssel tovább is mennek, s világosabban követhetethetünk beülük költőjük állásfoglalására az adott történelmi és társadalmi viszonyok között.

Arany János Bolond Istók c. elbeszélő költeményének első énekét 1850-ben, alig egy évvel Világos után írja. Az egész ének annak a lemondó, keserű hangulatnak a terméke, amely az elbukott szabadságharc után vesz erőt a lelkeken, s amelyből kilábolni egyik napról a másikra nem lehet. Az I. ének egyik jelenetére szeretnék utalni. Erzsók asszony ott felejt a árokban, részeg álma színhelyén Istókot. A síró csecsemőt vándorcigányok találják meg, akik hamarosan

„Sátort verének egy domb oldalán, —
Honnan az út egy kis faluba jára,
És szép kilátás nyílt a sík Tiszára.”

Önként adódik az alkalom a költő számára, hogy néhány költői képben leírja az alkony bíborköpenyébe burkolózó tiszai tájat. Arany János él is a lehetőséggel, mi pedig, akiket elgyönyörködtetett, elringatott Petőfi alkonyati Tisza-képe, önkénytelenül is megérezzük a lényegében azonos tájnak az ábrázolásban mutatkozó hangulati különbségét. Petőfinél a távol kis falucska tornya látszik, Aranynál a tornyok földbeszúrt cövekek, amelyeket a pásztorgyerek szalmaszálon keresztül is láthat. Petőfi szemet gyönyörködtető pór-menyecske helyett egy halász andalog a parton, aki halat csak néha fog. Arany Tisza-képének merevségét, sivárságát fokozza még egy sóvár kút, mely

„hosszú nyakát szomjan emelte égbe.”

A leírást a nyugovóra térő nap gyönyörű képével zárja, de az olvasó az utolsó szó nyomán mégis úgy érzi, mintha valami szép zongorasólyót egy disszonáns akkord zárna le.

„Majd a nap is leáldozék. Haránt
Fektette a fodor habú Tiszára,

*Mint búcsú-jobbot, rezgő sugárát,
És mintha még egy kis ideig várna,
Szélesen, hosszan, arany híd gyanánt
Ingadozék ott lángszinű sugára:
Aztán vakító ragyogással ége
A falu szélső ablakán, és — vége!"*

Az egész ének, s benne e képnek külső ruhája ismét a mondandó hú párja. A sivár kép, a mozdulatlanság, a kesernyésen ironikus szólások olyanok, mint Istók sorsa s mint a költő hangulata lehetett 1850-ben.

Szép Ernő a tiszapartból csupán egy siker nélkül halászgató halászbembert lát meg. Körülötte:

Kút, kazal, fa alva állnak.

De áll, de alszik itt minden:

*„Áll a nap fenn, áll a felhő,
Nem jön fecske, nincs egy szellő,
A víz nem látszik, hogy folyna,
Isten mintha bóbiskolna.*

*Talán el is felejtette,
Hogy a Földet teremtette
A Tiszát is beletette,
A halászt is leültette.*

(Tiszapart)

Mintha József Attila Holt vidék-jét látná az olvasó maga előtt. De míg József Attila verséből világosan kitetszik, ki a felelős, honnan e holttság, („Uraságnak fagy a szőlő...“ stb) addig Szép Ernő megeleégszik a mozdulatlanság, a mozdíthatatlanság hangulati ábrázolásával, legfeljebb elgondolkodhatunk, ki törődik e vidékkel s e vidék lakóival, ha még „teremtője“ is elfeledkezett róla.

Még sötétebb, még megrázóbb József Attila „Tiszazug“ c. verse, amelynek élményi alapja a nagy szolnoki mérgezési pör. A költői kifejezések: báránybunda árny, puli pillanat, házacskák zsuppjának zsíros süvege, a vénasszony visszajáró lelkéként káráló tyúk, kékes öregek stb. mélyen eszméletünkbe s szívünkbe markolóan készítik elő a főmondanivalót:

*„S mit ér a vén? A kanalat
elejti, csöppent, etetik
s ha ő etet, a malacok
habos vödörstül fellökik.“*

Valóban érezzük, hogy ebben a világban „kemény a menny“, itt nincs kímélet, kevés a föld, kevés a falat, s aki már csak teher rajta, jobb annak alatta. S hogy odajuthasson minél előbb, segít az arzén. A Horthy-rend igazságszolgáltatása bitóra küldi az arzénes asszonyokat, de nem veszi észre, helyesebben nem akarja észrevenni az eredendő okot, mely a bűntények mögött rejlik: a szellemi sötétséget, az elmaradottságot, a földéhséget. Hiába emelik fel szavukat Móricz Zsigmond, József Attila, Háy Gyula, szavuk pusztába kiáltott szó marad.

Ha még alább szállunk a Tisza mentén s idevesszük Juhász Gyula „Tápai lagzi“-ját, amelynek sorai a Tisza menti parasztlelet döbbenetes erejű képei, meg kell vallanunk, bizony messzire jutottunk Bessenyei ragyogó reggeli Tiszatájától, vagy Petőfi rózsafelhős tiszai alkonyától.

*„Brummog a bögő, asszony lett a lány,
Az élet itt nem móka, s nem talány,
A bort megisszák, asszonyt megverik
És izzadnak reggeltől estelig.*

*Brummog a bögő, elhervad a hoid,
Fenekig issza a vőfély a bort,
Már szürkül lassan a ködös határ,
És a határban a Halál kaszál...“*

Szenteljünk néhány szót végül azoknak is, akiknek legnagyobb részük van abban, hogy ma a Tisza még áradása idején is megmarad medrében, hogy megrakott

hajók biztonsággal viszik terhüket Tokajtól Titelig, hogy vize életet visz a szikkadt Hortobágnak, s bennefeszülő energiája Tisza menti falvak százaiban, a Tiszazugban és Tápén is kigyújtja majd a jólét, a világosság lámpáit.

Barcsay Ábrahámnak, a bécsi testőrírók legtehetségesebbikének Orczy Lőrinc-hez, a Tisza-szabályozás első kormánybiztosához intézett sorait idézem.

„Hát már megint indúlsz Neptun szigonyával
Tiszát méregetni Krieger zsinórával?
Neveti szakállas Triton dudájával,
Hogy aggódik ember vizek folyásával.”

A hajózás megindulásával a kereskedelem s így az emberi kizsákmányolás növekedésétől tart a gyarmati népek rabszolgasorsa ellen szót emelő Barcsay, mint ahogyan az idegen, elsősorban osztrák befolyás erősödésétől félti nemzetének sorsát Orczy Lőrinc is.

„Tizán le, Dunán fel hajóink úszkálnak,
Fischamenti bádog toronyhoz mászkálnak,
Tiszta búzát küldünk német sógorinknak,
De csak rezet adnak győri hajósainknak.

(Megint panasz)

Meglepően jól látja a német sógorság „előnyét”.

De ha hozzáértő ember a Tisza szabályozására gondol, két név feledhetetlen marad számára. Széchenyi István és Vásárhelyi Pál neve. Nevüket azonban nemcsak a megzabolázott folyó, nemcsak a szakemberek őrzik, hanem a magyar költészet is.

„Vásárhelyi Pál sírkövére” Vörösmarty Mihály vései a következő sorokat:

Hallom-e még zúgásidat, Tisza féktelen árja!
Látom-e, zöld koszorús róna, virányaidat?
Eljön-e a délbáb tündér palotáival álmom
Képeihez, szebbnek festeni a honi tért?
Oh siket és vak a föld. De ha nemzetem egykor idézné
Hű nevemet, lelkem hallja s megérti e szót.”

Széchenyi István emlékét Arany János sorai őrzik, amelyeket a költő a Tisza partján felállítandó Széchenyi-szoborra szánt:

„Széchenyi áll itten. Meghalt. Nem hal meg az érdem:
Messze jövendőnek szüli örökbe fiát.
Széchenyi áll itten; végignéz mérnöki szemmel
S műve derék folytán helybehagyólag örül.”

(Széchenyi tiszai oszlopára)

Bár szobra helyett csupán emlékoszlopa áll a tiszapolgári gáton, hol az első töltés első kapavágását tette, s az oszlopra is Szász Károly sorai kerültek, én a Vörösmarty- s az Arany-epigramma igazságában hiszek. A nemzet hű nevüket nem csupán idézi, hanem terveiket, álmaikat valóra is váltja, sőt merészebb terveket s merészebb álmokat, mint ők álmodtak. Korán sírbahanyatlott, munkatörte Vásárhelyi Pálnak nem kellene a délibábra várnia, hogy az szebbnek fesse „a honi tért”. Szép az immár, s egyre szebbé válik népünk dolgozó keze nyomán.

Ezt a munkából sarjadt szépséget látja meg a ma költője, a Tiszatáj szerelme: *Bóka László*. Végigfut gondolatban az egész hazán. Örül a szőlőtermő dunántúli domboknak, a kenyerünk izét adó Kiskunságnak, a nyírségi homoknak, az északi hegykoszorú kincses erdeinek, tavaink tiszta tükrének, és Pest-Budának, gyárak pipázó kéményeinek, de szíve idehúzza a kótelki határra, hol, hogy megújuljon a föld, „mélyebben szántanak a traktorok”, s hogy megújuljanak az elmék, „este fejés, etetés után villanyfény vár . . . könyvek fogadnak s termékeny viták”. Egyszóval, „neked vall szerelmet, Tiszántúl.” Úgy érzi,

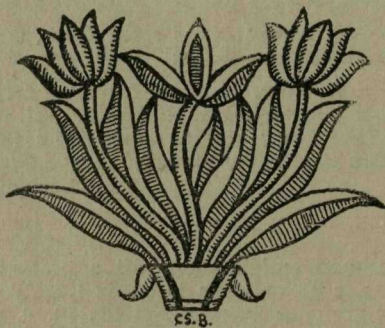
„... Szolnokon, hol ősi füzek árnyán
a fürge Zagyva a Tiszába csobban,
mint hazatérőt a két kapubálvány,
úgy vár a hidfő, szívem beledobban
s a szajoli gát hulláma úgy ringat

*szelid Tiszánk haragja árterében,
ahogy jelleljük gyermek-álmainkat,
deres fejünk hajtván anyánk ölébe."*

De ugyanígy drágának, a magáénak érzi Rákóczifalvát, Fegyvernekét, Tisza-
gyendát, Túrkevét vagy Tiszaigart, s ez mentse fel e sorok szerzőjét is, ki a Tisza s
a Tiszatáj költőink megrajzolta ábrázolásának bemutatásában nem törekedett tel-
jesítésre; a lta azt csupán, mi szívéből fakadt, mert nagyon igaznak érezte Bóka
László szavait:

*„Ó, Tiszatáj, sok egy ember szívének
hogy egybefogjon egyetlenegy ének!"*

Szurmay Ernő

Repülőgépes mezőgazdasági kísérletek Szolnok megyében

A szocialista nagyüzemi gazdálkodás a gépek fokozottabb használatát teszi szükségessé. Így gyorsabban végezhető el a munkálatok, sok munkaerő szabadul fel és olcsóbb lesz a termelés.

A gépesítés igen fontos útja a repülőgépnek a mezőgazdaság szolgálatába való állítása.

Nálunk 1953-ban indultak meg az első ezirányú tudományos kísérletek, és 1954-ben folytatódtak oly eredménnyel, hogy már az év folyamán rendes üzemeltetéssé alakultak át. Nagy segítségünkre volt ebben a szolnoki cukorgyár célgazdaságának vezetősege, mely megértvén a kérdés fontosságát, minden támogatást megadott és jóindulatú készséggel nyújtott mindenben segítséget.

A részletekbe bocsátkozás előtt a gép műszaki adatait ismertetjük.

A repülőgép, mellyel dolgoztunk, a MASZOVLET tulajdonát képezte, PO. 2. típusú kétfedelű, kétüléses gép volt, mely mezőgazdasági munkálatok végzésére porozó és permetező berendezéssel van ellátva.

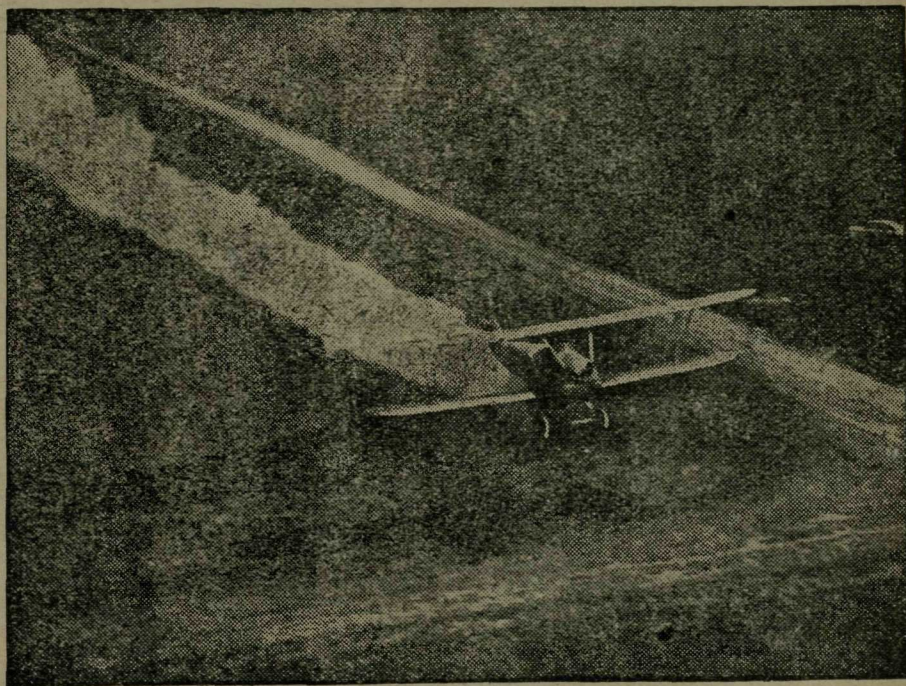
Haladási átlagsebessége	100 km
Terhelés porozásnál	200—250 kg
Terhelése permetezésnél	250—280 l
A fel és leszálláshoz szükséges terület hossza	300 m
Ugyanennek szélessége	200 m
Repülési magasság	8—10 m
Munkaszélesség	14—20 m

A gép hasznos terhelése elég kicsiny, így a teljesítményt a felszállások számának és a szerkoncentrációnak emelésével igyekeztünk feljavítani.

Először is alkalmi repülőtereket vetünk igénybe, melyek nagyszerűen be is váltak, úgyhogy úgyszólván egész esztendőben már ezekről dolgoztunk. Alkalmasnak bizonyult erre minden, nem mély fekvésű rét, legelő, lóherés, lucernás, mely a munkaterületekhez közel és központilag jól fekdűt.

Minél tökéletesebb egy gép kiszolgálása, annál jobb a teljesítménye. Ezt a kérdést is tisztázni kellett.

A repülőgép kiszolgálása két helyen, éspedig a repülőtéren, úgynevezett anyagbázison, másrészt a tulajdonképeni munkaterületen történik.

Porfelhőalakulás 8 m magasból

(Magyar Foto — Munk Tamás felv.)

Az elsőről indul ki mindig a gép, melyhez egy pilóta és egy szerelő tartozik. Itt tárolódik a használandó szer, itt van az anyagtartály szivattyúval és az anyagszállító fogat, összesen 4 emberrel.

A megmunkálandó területen működik a jelzőszolgálat, mely 3 emberből áll. Kettő a tábla két ellentétes szélén, egy pedig a közepén látja el a jelzési munkákat. Mind a bázison, mind pedig a munkaterületen az irányítást az akció vezetője végzi.

Az első kísérleteknél jelzésre 50/50 nagyságú piros fehér csíkozatú táblákat használtunk, utóbb ezeket egyszerű fehér zászlókra egyszerűsítettük le, melyek könnyebben voltak kezelhetők és a célnak igen jól megfeleleltek.

Az anyagbázis szakszerű megválasztása rendkívül fontos, mert a teljesítmény a távolság legszorosabb függvénye. Hét perces fordulati idő mellett óránként 8 fordulatot tesz a gép. 200 kg-os terhelés és kh-kint 20 kg adagolás mellett, egy fordulat alatt 10 kh. porozható le, vagyis óránként 30 kh. — ami napi hat órai repülésnél 480 kh-t tesz ki. Viszont ha a fordulati idő 15 perc, úgy a napi teljesítmény az előbbi adatok mellett már csak 240 kh.

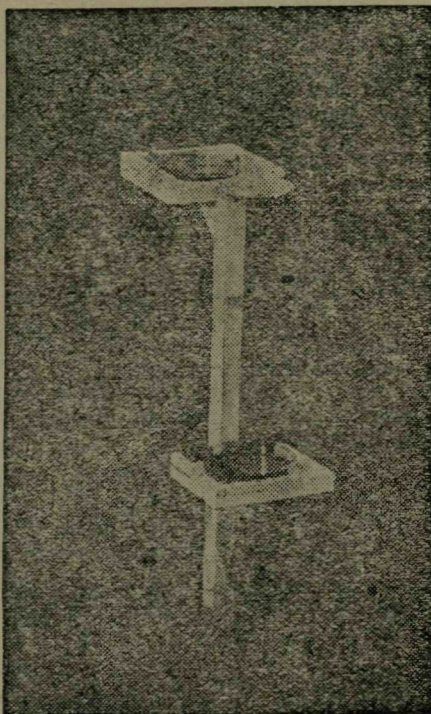
A repülőgép munkája igen sok tényezőtől függ, de ezek között a legfontosabbak a meteorológiai viszonyok.

A szabad levegő állandó mozgásban van, amivel az akció vezetőjének állandóan számolnia kell. Ha a szél irányt vagy erősséget változtat, megváltozik az alkalmazandó magasság, a repülési irány és a munkaszélesség is. A köd zavarja a látást, így a technikai keresztülvitelt, a harmat lekoncentrálnakja a permetanyagot, de kihatással van a porfedésre is. A talajviszonyokkal viszont számolni tudunk, a magasság és sebesség az adottságokhoz mérten szintén szabályozható.

A toxikológailag elfogadható munkaszélesség megállapíthatósága végett fontos volt a munkálatok által kapott por-, illetve permetkép vizsgálata, melyre külön felfogási methodikát kellett kidolgozni.

Tudva azt, hogy a tudományos kutatásnál egy módszer sem adja meg a teljes szabadföldi adottságokat, megközelítő standard felületeket kerestünk a porszemcsék és cseppek felfogására. Tekintve, hogy a természet adottságai sem egyformák, a felfogásokat többféle-képen végeztük, és az eredményeket

végül összedolgoztuk. Az anyag felfogása így karton indigón, preparált szűrőpapíron, Petri-csészében, üveg- és alumíniumfoliákon és végül magán a növényzeten történt. A lapok erre a célra készült 15 és 30 cm magas állványokra kerültek, míg az aljfedések bemérése ugyanígy 45 fokos és 60 fokos szögben, a nagyobb kontroll bemérések pedig 50/50 méretű alumínium tálcákon történtek.

Felfogó állvány
(A szerző felvétele)

Az állványokat a repülési vonallal keresztben állítottuk fel, a vizsgálatokat a helyszínen laboratóriumi kocsi-ban végeztünk el; mindenkor toxikológiai és analitikai ellenőrzéssel.

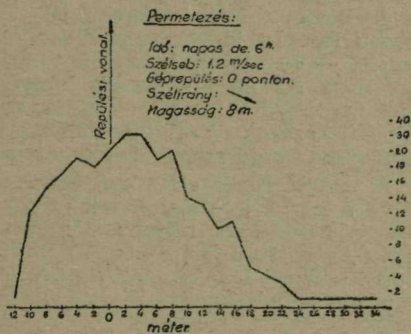
Az ismert felületű felfogólaponok felfogott DDT-t etherrel extrahálva kolometrikus úton határoztuk meg. A Matador permetet, hogy a lebegőképességet fokozzuk, bordói lébe kevertük, a felfogólaponokat pedig 1 százalékos alkoholos fenoftalein oldattal preparáltuk. Így a bordói lé lúgossága következében a permetet piros foltok megjelenése jelezte. A területegységre eső cseppek számának vizsgálatával módot kaptunk a munkaszélesség helyes megállapítására;

A kémiai gyomirtószereknel viszont a permetlébe szerves festéket alkalmaztunk, így a cseppek, megszinezödven, igen jól voltak vizsgálhatók.

Mind ezeken felül vizsgálat tárgyát képezte a repülési magasság, idő, kiürítési idő, a mindenkor ismert mennyiség és ugyancsak ismert munkaterületek mellett.

Minden kísérlet sorozatban történt és ezekből vontuk le megállapításainkat.

A gépmenet por- és permetképében mindig kialakul egy maximális és egy minimális pont. Megállapítást nyert azonban, hogy a maximális pont nem jelent mindig egyúttal az optimális fedést is, mert igen gyakori eset a túlfedés. Ez a csatlakozások, illetve a munkaszélesség beállításával szabályozható. A növényvédelmi anyagok töménységét két határérték határozza meg. Az alsó, minimális határértéknek oly magasnak kell lennie, hogy az a kártevőket elpusztítsa, a felső, maximális határértéknek viszont nem szabad meghaladnia

azt a pontot, amikor már károsan hat a növényzetre.

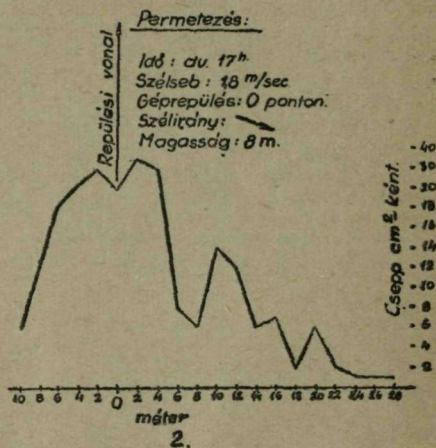
Kísérleti munkánk néhány jellegzetes eredményét grafikusán mutatjuk be.

Az 1. sz. grafikonon egy egyszerű repülés permetképét látjuk: 1,2 m/sec szélsőbesség és 8 m repülőmagasság mellett. Itt a bemérések balra kétméterenkint 12 méterig, míg szélirányban jobbra ugyancsak kétméterenkint 34 méterig történtek. Mint látható, ezúttal a maximális pont 2—4 m közt alakult ki.

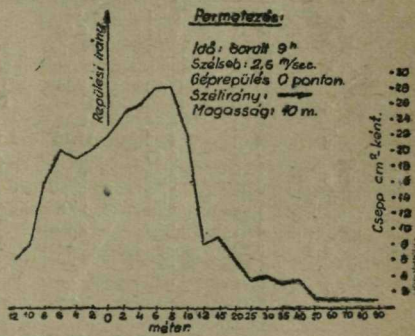
A 2. sz. grafikonon látható betüremlések jellegzetesen mutatják a hirtelen fellépő cseremozgások eredményét.

A maximális pontnak eltolódását szélirányban a 3. és 4. sz. grafikonon ábrázolja. Egyirányú repülésű permetképet mutatunk itt be; 2,6 és 3,8 m/sec szélsőbesség, azonos szélirány és repülési

magasság mellett. A maximális pont az elsön 6—8 m között, míg a másodikon már 12—14 m között alakult csak ki. Mérihető permetcseppet az első esetben 90 m-ig, a másodikonál 120 m-ig sikerült kimutatni.

Az 5. sz. grafikonon egy folytatólagos porozás fedési képét látjuk. Minimális fedés csak az induló és befeljező menetkéiben van, mert a fedési szabálytalanságok a folyamatos repülés okozta ráfedés folytán feljajulnak. Hat egyirányban folytatólagosan végzett repülés porképe látható, melyen a bemérési pontok a repülési vonaltól jobbra és balra 2—4—6—8 méteren voltak. A gép kh-kinti 25 kg-os beállítással, 1,2 m/sec szélsőbesség mellett és 10 m repülőmagasságban dolgozott. Bemérés tehát 49 ponton történt és ezeknek átlaga kh-kint 16 kg-ot adott.

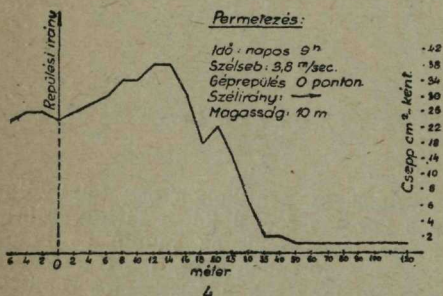
3.

Az 1. menet porképfedése	14,2 kg
A 2. " "	16,3 "
A 3. " "	15,8 "
A 4. " "	15,5 "
Az 5. " "	17,2 "
A 6. " "	17,5 kg

Ezek szerint az első három menet átlagfedése kh-kint 15.4 kg, míg a második három menet fedése már 16.7 kg volt.

A reggeli és esti porozás közötti különbséget a 6 sz. grafikon szemlélteti. A repülés reggel 4 óra 30 perckor és délután 17.30-kor történt 0.1—0.2 m/sec szélesség mellett, 8 méteres repüléssel. Míg a reggeli fedésben a maximális pont fedése négyzetcentiméterenkint 1100-on felül van, az esti fedésben ugyanez a szám 740 körül mozog. Ennek az az oka, hogy a esti meleg felemelkedő levegő magával vitte a port is, viszont a reggeli meleg levegő a port a növényzetre mintegy ráfektette.

A repülési magasság a terepviszo-

nyoktól függően szabályozható, le kell azonban szögezni, hogy mindig az alacsony repülés ad tökéletesebb munkát. Az alacsony repülés azonban egy nem kívánatos magasabb szél okozta zavarokat is csökkenti, és így a légköri tömegben ellenőrzésünk alól elvesző por mennyiség is kevesebb.

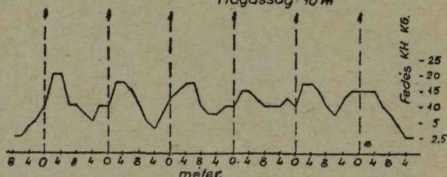
Szemcse méret	Repülő vonalban	2 méter		4 méter		6 méter		8 méter		
		jobb	bal	jobb	bal	jobb	bal	jobb	bal	
5.25	—	0.40	—	1.60	—	2.11	6.59	8.90	24.42	31.20
10.5	16.73	9.11	8.80	5.55	—	7.77	39.60	36.10	33.10	30.90
21.	18.25	18.79	12.75	26.37	—	26.66	19.80	20.	21.80	20.20
31.5	12.49	10.51	16.82	23.58	—	25.29	13.20	14.60	11.10	9.70
42.	12.56	17.36	9.14	12.48	—	12.51	11.30	10.05	4.60	3.10
52.5	13.39	16.22	11.88	12.47	—	5.92	2.82	4.07	2.01	2.90
63.	2.68	6.64	9.67	5.54	—	6.72	3.86	3.91	2.16	1.10
73.5	4.01	5.42	11.14	1.38	—	2.12	2.82	2.36	0.80	—
84.	2.23	3.40	2.96	0.15	—	0.53	—	—	—	0.90
94.5	3.59	4.28	5.53	5.34	—	4.53	—	—	—	—
105.	2.47	5.42	5.60	5.52	—	5.84	—	—	—	—
115.	1.33	1.42	3.65	—	—	—	—	—	—	—
126.	4.01	1.02	2.06	—	—	—	—	—	—	—
136.5	3.63	—	—	—	—	—	—	—	—	—
147.	1.35	—	—	—	—	—	—	—	—	—
157.5	0.71	—	—	—	—	—	—	—	—	—
168.	0.71	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Mint látható, magában a repülési vonalban voltak a legnagyobb szemcsék, egészen aprókat itt nem is találtunk. Ettől a vonaltól jobbra és balra a távolsággal csökkent a nagy mikronok száma és megnövekedett a kisebb mikronoké.

Hogy a magasság miként befolyásolja a fedést, azt a 7. sz. grafikon mutatja be. 1.9 m/sec szélesség mellettti azonos időben végzett két porozás képét látjuk itt: nyolc és tizenöt méteres magassági repüléssel. Az alacsonyabb repülés porképe csaknem kétszerese a magasabb repülésnek.

Porozás:

Idő: de. 9^h
 Szélesség: 1,2 m/sec.
 Repülés 0 ponton
 Szélirány: —
 Magasság: 10 m

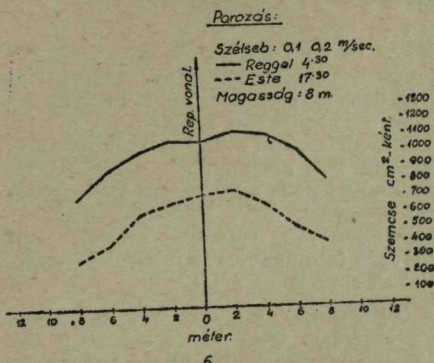

A poroknak szemcseméretbeli megoszlása is különböző, azonban a nagy és összecsomósodott aprószemcsék kevesebb lebegési idővel, gyorsabban esnek le, — de viszont rosszul is tapadnak meg. Az apró szemcsék lebegési ideje nagyobb, — így a szél jobban tova viheti azokat. Távoli porfelhőkben mindig csak apró szemcséket találtunk.

A nagyságrendi elrendeződést vizsgálva a repülési vonaltól bal és jobb oldalon 2—4—6—8 méterre 8 méteres repülőgépmagasság mellett 1.1 m/sec szélességnél beméréseink a következő adatokat adták:

A levélzet alsó részének fedése, mint beméréseink mutatták, a felső fedésnek cca 1/15-öd része volt, a szemcseméret eloszlása megegyezett a felső fedéssel. Egy munkaterület szélét szegélyező akácok és közvetlen mellette 16 sor kukoricavetés annyira felfogta az elsodrő-

dó porfelhőt, hogy 60 m távolságban porszemcsét már csak elvéve, nyomokban tudtunk kimutatni. Ez azért fontos, mert üzemi munkálatoknál így biztosíthatjuk, hogy egy szomszédos vetésre nem közömbös anyag átkerülhessen.

Hangsúlyozzuk, hogy a holdankint alkalmazott mennyiséget teljes egészében kimutatnunk sohasem sikerült. Ennek egyrészt az volt az oka, hogy felfogási methodikánk sem volt hibamentes, másrészt az állandó cseremozgások minden esetben gátló körülményként hatottak. Akár a növényzetben, akár felfogó foliákon történt a bemérés, akár pedig kombinálva, mindig mutatkozott hiány, amely a légköri tömegben elvezett, illetve általunk nem volt kielemezhető.

Az üzemeltetési költségek a következőképpen alakultak ki. A gépnek a MA-SZOVLET által ez évre megállapított órábéra 130 Ft, mely repülésre alkalmas időben minimálisan napi 4 óra után volt fizetendő. Az egyik gazdaság gyomirtási költségképe így a következő volt.

Az eltöltött 27.6 üzemi órával szemben a repülési idő 21 óra 12 perc volt.

580 kh. teljesítmény mellett a költségek következőképpen alakultak:

A repülőgép Bpestről való le- és visszarepülése 4 óra á 130 frt	520.— Ft
27.6 üzemi óra á 130 Ft	3588.— „
Pilóta és szerelő 6+6 napidíja á 31 Ft	372.— „
Ugyanezek szállásdíja 5+5 á 14 Ft	140.— „
Vízszállítás 6 nap á 84.40	506.40 „
Vízszállítás m.-erő 6 nap á 30	180.— „
Két anyagelőkészítő munkás 5+5 á 30 Ft	300.— „
3 figuráns 5 napon át á 30 Ft	450.— „
Benzinszállítás a repülőterre	400.— „
Összesen:	6456.40 Ft

A repülőgépes gyomirtás tehát k. holdankint 11.13 Ft-ba került, ezzel szemben a kézi gyomirtás az előírt 6

napszámmal á 18.20 Ft bérrel 109.20 Ft-ba került volna.

Mint az adatok is igazolják, minden egyéb géppel szemben a szakszerűen irányított repülőgépes munkálatok a legolcsóbbak. Meg kell jegyeznünk, hogy ezekben a költségadatokban a munkálatokat irányító akcióvezető nincs beleszámítva, mert ezt a költséget a Növényvédelmi Kutató Intézet fedezte.

A munkáknál a kiszolgáló személyzet mindig elszennyeződik. A szennyeződés mérvét dr. Bordás Sándor, a Munkaegészségügyi Intézet orvosa vizsgálta meg DDT-porozás alatt. Ez koniméteres bemérésekkel történt a gép hátsó ülésében. Eredmény a következő:

Minták sorszáma	Porszemcseszám köbcentiméter levegőben
1.	119
2.	48
3.	45
4.	76
5.	54
6.	89
7.	100
8.	77
9.	109
10.	98

A porszemcsék mérete

2 mikronnál kisebb	97—93.3%
2—10 mikron között	6— 2.3%
10 mikronnál nagyobb	1.3—0 %

A vizsgálati eredmények értékelésével kapcsolatban meg kell említeni, hogy a kristályos kvarcot tartalmazó, szilikozist okozó porokból veszélytelennek tekinthető porszemcseszám köbcentiméterenként 150—200, szilikozist nem okozó porok esetén pedig kb. 1000. Ilyen körülmény között az észlelt szemcseszám — mint porártalom — gyakorlatilag elhanyagolható. A megítélésben azonban mindenkor figyelembe kell venni azt, hogy milyen hatóanyagtartalmú szerrel dolgozunk.

A porszemcsék fajsúlyának és szemcseméretének figyelembevételével megközelítő pontossággal kiszámítható az, hogy az észlelt porszemcseszám hány mg légköbméter pornak felel meg. Jelen esetben az észlelt pormennyiség 1 mg/köbméter értéknel kisebb. Szilikozist okozó porokkal kapcsolatban a megengedhető maximális érték 1 mg/köbméter, egyéb porokkal kapcsolatban pedig 10 mg/köbméter. Ennek megfelelően az észlelt porszennyeződés ilyen vonatkozásban elhanyagoltan kis-méretűnek tekinthető.

Természetesen a hatóanyagtartalom-

hoz mérten minden anyag szennyeződé-
sének külön elbírálás tárgyát kell ké-
peznie. Ezek alapján a növényvédősze-
rek használatát szabályozó egészségügyi
óvrendszabályokat szigorúan be kell
tartani, és a munkálatokat az akcióve-
zetőnek úgy kell irányítania, hogy a kör-
nyezet szükségtelen szennyeződése el-
kerülhető, illetve a minimálisra csök-
kenhető legyen.

Fokozott gondot kell fordítani a
munkahely környezetében dolgozó és
élő, hasznos állatok védelmére, valamint
a rendkívüli esetekben szükségesnek
mutatkozó intézkedések haladéktalan
megtételére. Általában a dolgozók egész-
ségvédelmi intézkedésein kívül (védő-
ruha, szemüveg, védőétel) a munkák
sajtó, hirdetmény útján publikálandók,
hogy a gazdák a szükséges intézkedé-
seket kellő időben megtehessek.

Egybevetve az eredményeket, leszö-
gezhetjük, hogy a nagyüzemi gazdálko-
dás a repülőgép segítségét nem nélkülö-
zheti. Eseményi eredményeket nem ad,
de megfelelő szaktudással párosult irá-
nyítás mellett többet nyújt és olcsóbb,
mint bármely más gép.

Hangsúlyoznunk kell, hogy az akció-
vezető tudása, szervezőképessége és
egyéni rátermettsége döntő kérdés. Ettől
függ a teljesítmény, de főképpen a mi-
nőségi munka.

A gazdaságokban mindenütt van re-
pülőternek alkalmas terület. Ha nem
vólna megfelelő, úgy minimális költ-
séggel el is készíthető. Az 1954. évi ere-
dmények alapján a szolnoki cukorgyári
célgazdaság 1955-re már két alkalmi re-
pülőter felállítását vette tervbe.

Az anyaghasználati dosist és meny-
nyiséget mindenkor a helyszínen kell
megállapítani az összes adottságok fi-
gyelembevételével. Ilyenek a kémiai

gyomirtás esetében: a talajnedvesség,
gyomnövényzet összetétele, fejlettségi
stádiuma, a megvédendő kultúrnövény
fejlettsége és a meteorológiai viszonyok.

Kísérleteink szerint a legjobb ered-
ményt akkor kaptuk, amikor a gyom-
irtást a búza bokrosodási stádiumában,
nedves talajviszonyok mellett végeztük.
Ekkor $\frac{1}{2}$ kg Dikopor 70 liter oldatban
nagyszerű eredményt adott, míg ugyan-
ezen dosissal és mennyiséggel száraz ta-
lajon gyengébb volt a hatás, így a kon-
centrációt $\frac{3}{4}$ kg-ra kellett felemelnünk.
Ismerni kell azonban a gyomnövények
érzékenységet is a használt vegyi anyag-
gal szemben, mert kevésbé érzékeny
gyomnövények túlsúlya esetén, még
kedvező talajnedvesség mellett is, emel-
ni kell a koncentrációt.

Általánosan tapasztaltuk a kémiai
gyomirtásnál, hogy borús időben a ha-
tás gyengébb volt, mint napfényes
időben. Ennek oka az volt, hogy meleg
napokon az anyag gyorsabban hatol be
a növényzetbe a felvitt cseppekből.
Azonban magas levegőhőmérsékletnél a
hatás megint gyengébb, mert a csep-
peknek gyors kiszáradása folytán a nö-
vényzetbe való behatolás mérve lecsök-
ken. Az adagolást nem lehet tehát egy
kaptafára előírni, a helyszínen állapítja
azt meg az akció vezetője.

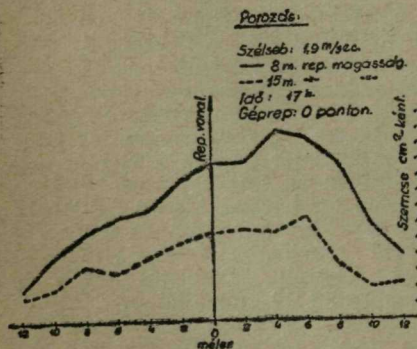
Végül rendkívül fontosnak bizonyult
kísérleteinknél a munkálatok alkalmas
időpontban való végzése. Így nyomaté-
kosan ki kell hangsúlyoznunk, hogy
minden munkát az agrotechnikai szem-
pontból legalkalmasabb időben kell el-
végezni.

Az elmúlt esztendőben, mint látható,
sok kérdést tisztáztunk. A kísérleti mun-
kának azonban folytatódnia kell, főké-
ppen növényvédelmi vonalon. Erre az
esztendőre a cukorrépa és lucerna re-
pülőgépes védelmét vettük tervbe.

Az 1955-ös évben már előrelátható-
lag négy magyar mezőgazdasági repü-
lőgép fog dolgozni. Új, nagyobb hasznos
terhelésű gép tervezése folyamatban
van, nagyobb motorral, erős futószere-
kezettel, az alkalmi repülőterek hibái-
nak ellensúlyozására, és végül, remélhe-
tőleg, még tökéletesebb porozó és per-
metező berendezéssel.

A szomszédos demokratikus államok-
kal szemben mutatkozó lemaradásunkat
be kell hoznunk. Az új szakasz agrár-
politikájának nagy szaktudással kell
kézbevetetni a kenyérgkérdésnek ezt a
nagy segítségét,

Vidéky Nándor

Híradás Ecseg-pusztáról

Ecseg-pusztáról szóló írásomat legfőképpen két időszerűség sugalmazta. Az egyik az a lapok hasábjain mostanság ismételt olvasható híradás, mely arról szól, hogy a Természetvédelmi Tanács hol itt, hol ott védett területekké nyilvánított kisebb-nagyobb magyar tájegységeket, a másik pedig az, hogy éppen ezekben a hetekben rendezte a TTIT Herman Ottóról szóló ünnepi megemlékezéseit.

Mindkét okból kényszerűséget éreztem az íráshoz. Egyrészt azért, hogy *felhívjuk a Természetvédelmi Tanács figyelmét Ecsegre*, mint olyan tipikus magyar tájra, ahol a Magyar Alföld régebbi formáját éppen a tizenkettedik órában talán még meg lehetne menteni, *mertha elmulasztjuk ezt a pillanatot, visszahozhatatlanul elpusztulnak* olyan sajátos táj- és életrajzi értékek, amelyek hazánk legkarakterisztikusabb vidékének, Alföldünknek szerves tartozékai voltak a múltban. Másrészt a Herman Ottó-ünnepségekhez kiegészítésül szántam ezt a néhány színes képet, amely bizonyára híven tükrözteti vissza nagy magyar polihisztorunk éppen Ecseghez fűződő írásaiban annyiszor és oly nagy szeretettel emlegetett élményeit.

A mai Ecseg-puszta csaknem teljes terjedelmének vármegyénk területére esett, mielőtt még Dévaványát Békés megyéhez nem csatolták. Túrkeve és Kisújszállás városok, továbbá Dévaványa és Bucsfa községek között fekszik. Tágabb értelemben vett területe a tízezer kat. holdat is meghaladja. A pusztát északkelet-délnyugati irányban a Berettyó-folyó, északnyugat-délkeleti irányban pedig a kisújszállás-dévaványai vasútvonal szeli ketté. Ez utóbbinak csaknem a középtávolában van az Ecsegről elnevezett állomás is.

Régi okmányok Ecsegről mint külön faluról emlékeznek meg, mely azonban máshol feküdt, mint a tanyaközpontból nemrég kialakult Ecsegfalva. A régi leletek és a hagyomány szerint ugyanis a régi Ecseg a Berettyó egyik legnagyobb kanyarulatában, az ún. Templomzugban, annak déli részén állott, körülbelül szemben az egykori Putri-híddal. Maga a zug is a régi Ecseg-falu templomának romjairól vette volna elnevezését.

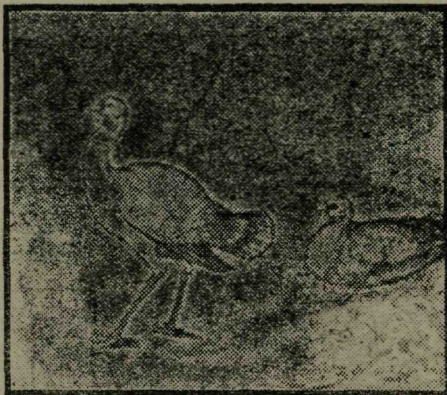
A falu valamikor a Túrkeve vonzáskörébe eső 16 falu egyike volt. Ezek a falvak, mint maga Túrkeve is, a Berettyó s nem ritkán a Tisza ártereinek egy-egy kimagasló hátán helyezkedtek el, s köztük Ecseg valószínűleg a folyó aránylag könnyebb átjárójánál feküdt, amit a Putri-híd helye is igazolni látszik.

Régi irataink többször emlegetik Ecseget: így Zsigmond ecsegi osztálylevele 1395-ben, Mátyás ecsegi határjáró levele 1446-ban és később is. A váradi regestrum szerint Ecseg a 15. sz. elején a pálosok birtokába került, s így egyházi birtokká lesz.

Ecseget, mint falut, annyi más alföldi falu-társával együtt, a másfélévszázados török uralom pusztította el. Az elpusztult falvak idegenbe menekült lakói visszatérésük alkalmával már Túrkevében telepedtek le, s idézték elő ennek a városnak 1713 óta folytatódó benépesülését. A pusztát, mint a Hortobágy-pusztához déli irányban térszínileg és vízrajzilag is szorosan kapcsolódó, hatalmas legelő, később, a 18. sz.-ban a Vallás-alap tulajdonába került, s ettől évszázadokon át főként a túrkeveiek bérelték. Éspedig egyrészt a közbirtokosság, másrészt pedig a módosabb gazdákból (Ácsok, Kenézek, Gajzágók, Győrffiek, Hajdúk, Debreceiek, Kuskák, Mihályiak, stb.) alakult legelőtársulat. Végül 1927-ben az ecsegi bérelt területekből Túrkeve megvesz 5446 magyar holdat, vagyis 4085½ kat. holdat. A megvett legelőrészen most már nemcsak jószágot legeltettek, hanem kaszálókat is jelöltek ki, amelyeket a város bérbeadott. A legelőkből később a városgazdaság részére területeket törtek fel, éspedig kb. 400 m. holdat szántónak, 15 m. holdat kertnek, közel 200 holdat pedig erdősítés céljára.

Igy egyre jobban és jobban veszített Ecseg ősi jellegéből, s a híres ecsegi pásztorélet is mindinkább színehagyottabb kezdett lenni, ősi madárvilága is lassan-lassan pusztulóban volt, de még mindig olyan maradt állatvilágát és pásztoréletét illetőleg, aminőt *hazánk egyetlenegy vidéke sem tudott felmutatni, még maga a Hortobágy sem*. Bár ennél területileg jóval kisebb volt, s ezért „kis-Hortobágy”-nak is nevezték Ecseget, mégis míg a nagy Hortobágy-pusztát az igen kiszívó és kanyargós Hortobágy-folyó (?) szeli át, addig a kisebb Ecsegnek egészen sajátos jellegét, különösen madárvilágát és haléletét tekintve, a jóval bővebb vizű, kanyarokban, zugokban gazdag Berettyó vize adta és adja meg. És talán éppen ezért poétikusabb, kicsiben is többet adó és így jellegzetesebb alföldi táj Ecseg, mint a Hortobágy.

Még azt sem mondhatjuk, hogy „sűrített Hortobágy”. Mertha íalán, hogy csak ezt említsem, kevesebb százezer vadlibája is volt és van Ecsegnek, mint a Hortobágy-nak, de kis területen Ecseget is ezernyi-ezer keresi fel minden ősszel és tavasszal. Tűzok dolgában pedig sokkal gazdagabb. Magam még a harmincas években, különösen ősszel, 60-80-as csapatokat naponta láttam. Tapasztalatom és hallomásom szerint az átvonuló darvak is szívesebben pihennek meg Ecsegen, mint a Hortobágyon. Ezekből ugyancsak a 30-as évek közepén egyszer 200-as csapatot találtam, amely ott tartózkodott napokig is, de 10-15 darabot hetekig láttam Ecsegen nem is egy alkalommal.

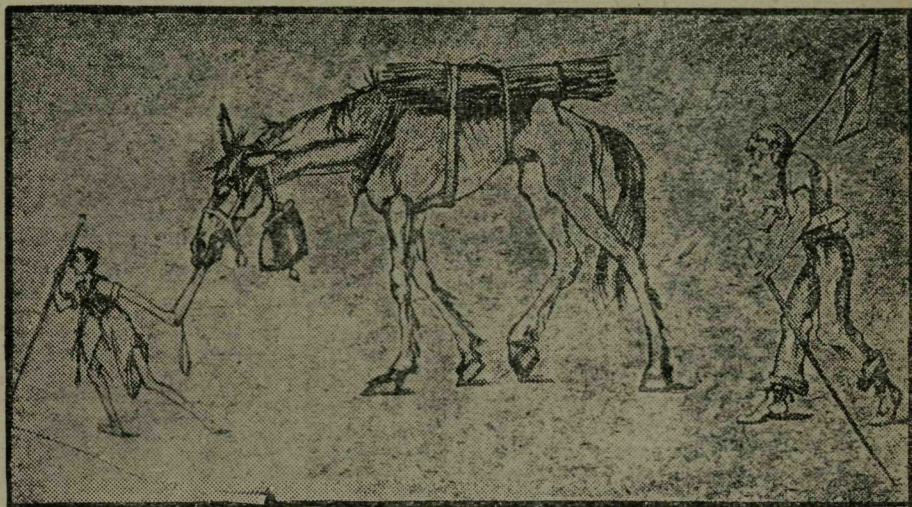
Tűzok.
Finta Sándor rajza „HERDBOY OF HUNGARY” c. művéből.

És ha már Ecseg madárvilágánál tartunk, hadd említsem meg már itt, hogy alföldi szikeseink, mocsaraink, legelőink számos jellegzetes madárfajtája gyönyörköd-teti a nagy pusztai csendben Ecseg szerelmeit. Száz meg száz pacsirta, seregély, bfbic, lütyő, nagy számú vadruca, csicsiri, sárgabillegető, gém, gólya stb. ad színt Ecsegnek. Sőt nem egy alkalommal egy-egy holló-párt is megfigyelhettem. A gémes-kutakat nappal ölyvek, éjjel baglyok ülik meg, utóbbiak köpeteit halomszám lehet gyűjteni ott, a gém alatt, hogy beigazolódjék egérvpusztító, hasznos mivoltuk. Ecseg-pusztta életének egyik színes tollú, lelkes írója, Finta Sándor, akiről később még szó lesz, így jellemzi Ecseg madáréletét: „alapos tanulmányozásukra még keresve sem lehetett volna alkalmasabb terepet találni, mint Ecseg. Mocsaras folyója miatt *valóságos paradicsom* volt ez a madaraknak, különösen a költözőféléknek. Ezeknek a szárnyas vándoroknak pihenésre volt legnagyobb szükségük, s éppen ezt találták meg a víztől csaknem körülzárt Ecsegen”.

Nem csoda tehát, hogy 40 éve elhunyt, világhírű ornitológusunk, Herman Ottó, aki egyben magyar faunánk más területén is a legfáradhatatlanabb adatgyűjtő volt, részben a madár-, részben a magyar pásztorélet megfigyelése végett több éven át kereste fel Ecseget, ahol még igazi, ősi jellegében mutatkozott madár, gulyás, csikós, juhász, ménes, gulya. Írásaiban több helyen hivatkozik erre. „1892. augusztu-sában — írja — elindultam Túrkevébe. Túrkeve polgármestere, Kenéz Béla, hivata-losan értesített, hogy a hatóság és a polgárság a legnagyobb örömmel vár, s felajánlja a vendégszeretetén kívül legbuzgóbb közreműködését is... Kupa Árpád várt a vasút-nál.” (Ez a Kupa Árpád útbiztos volt, kinek Herman Ottó egyik munkájában, mint adatgyűjtő társának, külön is köszönetet mond.) „Másnap — folytatja Herman Ottó — látogattunk el Ecseg legendás pusztájára. Ez a pusztta még érintetlen ős-legelő. S ami ősi zamatú pásztorélet akad, az *leginkább itt található*... Az ún. Kóréh-zugban állapodtunk meg... Innen átvágtunk a Bokros-zugon, hol *Finta Miklóst*, a számadó-gulyást és csikóst, egy pompás magyar embert vettünk a kocsinkra és elhajtottunk a kunyhójához... az öregnek csakúgy ragyogott az arca, igazán gavallérosan viselkedve mindent a legnagyobb szívességgel ide adott, pénzt nem fogadott el a világért sem. „Mátsutt meg így emlékezik meg: „Túrkeve városa egykori számadó-gulyása, Finta Miklós, nagyon ragaszkodott hozzám”. És a „Madarak hasznáról és káráról” szóló ragyogó könyvében Herman Ottó talán éppen a Finta Miklós kunyhójáról írja: „Az Ecsegpusztta ős pásztora megtűri és szívesen hallgatja szavát a füstfarkú madárnak, mely jobb híján kontyos-kunyhója szelemenjén fészkel.”

Es ezzel a Finta Miklóssal térhetünk át a fentebb már futólag említett Finta Sándorhoz, Ecseg-pusztá messze földre, Kaliforniába szakadt szerelmeséhez, a régi pusztának ma is élő, írónak is nagyszerű fiához. Mert ez a Finta Sándor valójában híres szobrász, akit Herman Ottó fedezett fel Ecsegen, mint kis 12 éves csikósbojtárt, no meg kiváló madármegfigyelőt és minden irányban igazi östehetséget. Kiemelte a pusztáról, elősegítette továbbtanulását és aztán szobrásztehetségének teljes kifejlődését.

Finta Sándor, már mint jónevű szobrász, közvetlenül az első világháború után költözött át az Óceán túlsó felére. Jelenleg is, 73 éves kora ellenére, még ereje teljében levő alkotó, magyar hazáját forrón szerető művész; nem régen leplezték le egyik mesteri alkotását, Kossuth Lajos szobrát is. Az Ecseg-pusztán fiatalkorában átélt élményeit „Herdboy of Hungary” c. saját, pompás, humoros rajzaival díszített, remek kis munkájában írta meg még a 30-as esztendőkből, amelyek azóta angol-magyar kétnyelvű kiadása is megjelent magyar részben „A kis bojtár” címmel. Ecsegre — írja — mint csínytevő, rakoncátlan kis diákot 9 éves korában apja vitte el nagybátyjához, az öreg Finta Miklóshoz, hogy az ősi pásztor Finta-család majd eggyel több híres csikóst tudjon felmutatni.

Herman Ottó Ecseg-pusztán.

Finta Sándor rajza „HERDBOY OF HUNGARY” c. művéből.

„A kis bojtár” több mint száz oldalon ifjúságnak szánt, de felnőtt részére is ritka élvezetes, kedves olvasmány, magyar fordításában is ízesen, kitűnő magyarsággal megírt munka. Megeleveníti a régi Ecseg-pusztát az olvasó előtt: a pásztoréletet, a vadliba-vadászatot, a tűzok-hajkurászást, a pusztai vihart, a madárvilágot s. b. A kis munka megindító emléket állít elválhatatlan öreg társának, a pusztai méneshez kicsapott, kimustrált versenylónak, a „Mocskos”-nak. „Tudtam — írja Finta Sándor, mikor végleg búcsúzik Ecsegtől — hogy álmaimban kívül sohasem fogom látni többet azt a drága, esetlen lovat... Megfogadtam, és eme fogadásom ime meg is tartom, hogy a Mocskos emléket, elválásunk tragikus fájdalmát soha, életem legragyogóbb élménye sem fogja elhomályosítani. Soha nem volt még fiúnak olyan pajtása és lónak nagyobb szíve...”

Itt, Ecsegen szövődött a messzi idegenbe szakadt ecsegi csikósnak, a híres szobrásznak és a 40 éve elhunyt Herman Ottónak, a magyar természettudomány büszkeségének ismeretsége is.

„Egyik nap — írja Finta Sándor — büszkén közölte velünk, ecsegi pásztorokkal Miklós bátyám, hogy értesítés jött egyenesen Herman Ottótól, hogy Ecsegre számít jönni, s a költöző madarakat akarja tanulmányozni. Mikor végre megjött a pusztára, odáig voltam az izgalomtól... Herman Ottó rendkívül magas volt, nagyszakállú, bozontos hajú, 60 év körül járt... A többi társaim előtt olyan fura és kacagnivaló

kunyhóm az ő számára nagy csudálat tárgya volt: „Ennél érdekesebb múzeumot még nem láttam!” — mondta lelkesülten. Idomított csókáim a fejem körül röpködtek, a rókám is előkocogott, a darum sivítani kezdett...”

„Herman Ottó könyveiből és jegyzeteiből tudományos módon tanított a madár-tanra, s én meg cserében felfedtem előtte a rét minden titkát. Valahány füves zombék csak volt, ahol madarak fészkeltek, azt mind meg akarta nézni... Szomorú nap volt részemre az, mikor a hosszú, szép nyár végén el kellett mennie a pusztáról. Neki adtam teljes gyűjteményemet: a tojánhéjakat, a tollakat, fészkeket és ráadásul egy csomó kalitkás madarat is. Ő meg cserében megígérte, hogy egy olyan csomag tudományos művet és megfigyeléseim feljegyzésére néhány szakfüzetet fog küldeni... „Azután csak tanulgass erősen azokból a könyvekből, amiket küldök, te fiú!” — mondotta Herman Ottó, amikor utoljára állottunk meg a kis kunyhó előtt... „Vezesd gondosan a jegyzeteidet, s mikor a jövő nyáron visszajövök, megegzaminállak...” Kezet fogott velem, s jól megszorította. Mivel könnyebelábadt a szemem, nem láthatam a távolodó furcsa alakot, de bizony még azután is könny szökött a szemembe, valahányszor csak az én öreg barátomra gondoltam. Annál jobban felderültem azonban, mikor megérkezett a nagy csomag s vele együtt a hosszú kísérő levél.”

Másik esztendőben Herman Ottó ismét felkereste Eceget. Ez alkalommal még jobban megszerette Finta Sándort. Búcsúzáskor így szólt hozzá: „Ide figyelj, Sándor! Olyan fiúnak tapasztaltalak, aki munkádban dicséretes vagy. Tehetséged van, értelmes vagy, s ha egész életedre itt maradsz csikósnak távol a város előnyeitől, az veszteség lesz neked is, a társadalomnak is. Segíteni akarok rajtad, hogy tanulhass, s megpróbálok ösztöndíjat szerezni a középiskolában, ahol előbbre jutsz a tudományban.”

Igy lett Finta Sándorból, Ecseg-pusztá csikós fiából híres szobrász és pom-pás író.

Ez a Finta-család a legrégebb és leghíresebb csikós-gulyás familia volt Ecseg-pusztán. Van vagy 25 éve, hogy először találkoztam az akkor még deli tartású, fekete hajú híres ecsegi számadóval, Finta Péterrel a Kóréh-zugban felállított kunyhója tájékán. Könnyű volt odatalálni. Hiszen messze kilométerekre ellátszott a sima horizonton, valóságos iránymutató volt a nagy pusztaságban az ő kunyhója. Túl és innen „a Finta Péter kunyhóján”, jobbra vagy balra „a Finta Péter kunyhójától” — így szólt legtöbbször az eligyítés, mert a kunyhó talán előbb volt ott, mint maga Ecseg-pusztá. Azt mindenki ismerte.

Huszonöt éve! Azóta sem láttam öreg Finta Péter bátyámat. Most azután, ennek az esztendőnek első napjaiban, cikkem megírása előtt felkerestem túrkevei takaros kis házában, ahol több mint félszázados pásztorokodás után nyugalmának napjait élvezte. Még frissen, jó erőben találtam őt is, feleségét is. Szívesen és hosszasan elbeszélgetett mindenről, a régi Ecsegről, a pásztoréletről, Herman Ottóról, híres pásztorokról, apjáról, nagyapjáról, Finta Sándorról, saját élete soráról. Már 14 éves korában kisbojtár volt Ballán, a gymoi határban. Ecsegre 15 éves korában került, s egészen a második világháborúig ott volt számadógulyás. Katona csak 16 hónapig volt a híres jászkun-huszároknál, akiknek ezrede akkor Kecskeméten feküdt. Innen tulajdonképpen maga Herman Ottó szabadította ki. Édesapja, a híres Finta Miklós ugyanis 1896-ban az ezredéves kiállításra csak úgy volt hajlandó felmenni Budapestre, hogy ott hónapokon keresztül bemutassa az eredeti pásztoréletet, ha ugyanakkor legmegbízhatóbb bojtárját, saját fiát hazaeresztik, hogy vigyázzon a gulyára. Ezt azután Herman Ottó illetékes helyen el is intézte. Az első világháború ismét katonának szólította. Most azonban már a nehéztüzekek lovait lovagolta, de kevés ideig. A bukovinai frontról betegen került haza, s többet nem is ment vissza katonáékhoz.

Sokat mesélt a régi pásztor-társakról is. Hét számadó volt akkor Ecsegen. Ezek: Ő maga, Finta Péter, Csató Sándor, Sós Imre gulyások, Fűrge Imre csikós „a nagy gazdák”-nál, továbbá Nagy Sándor kondás, Szilágyi Kálmán juhász és Hollósi Ferenc csikós „a közös”-nél. A számadónak rendszeren két bojtárja volt, egy nagy (kb. 25—30 éves) és egy kis (kb. 14—15 éves) bojtárja. Az öreg számadó fizetése 200 Ft készpénz, hús köből búza, egy hold kaszáló és 5 hold legelő volt. Ebből kellett neki a két bojtárt is fizetnie, akiknek járandósága fejenként 2—4 köből búza és 40—50 Ft készpénz volt. „Igaz, hogy — amint mesélte — akkor 15 Ft volt egy bunda, 7—8 Ft egy szűr és 6 Ft egy jó csizma ára”.

A kosztolás bizony egyhangú volt. Reggel: tej, túró, ritkábban szalonna; délben: öregkása, öregtésza, paprikás krumpli, néhanapján, inkább „hulláskor”, birkapapri-

kás; este: sütlebbencs, ismét néha bürgetest és elég gyakran hal, amit ott fogtak ki a Berettyóból az ecsegi halászok. No, meg néha elfogták a fiatal vadkacsát is a zombékokban. Akadt egyszer-másszor bíbic- vagy rucatojás is.

A főzést az asszony végezte. „Csak sütni jöttem haza, hetenként egyszer, — szólalt meg Etel néni is — máskor én is mindig kint voltam a pusztán, ott, ebben a kunyhóban.” S ezzel elővett egy jól sikerült felvételt Finta Péter híres kunyhójáról. „Nem is adjuk oda senkinek. Szétszedtük a deszkáit, behoztunk ide Kevibe, s ez lesz a koporsónk fája is” — mondta Etel néni, s ekkor megragadott a puszta szerezetének meleg szele engem is... Sokáig hallgattunk... Mert ők ketten egy egész életet éltek le ebben az öreg pásztorkunyhóban, én meg 11 éven át minden ősszel, vagy tavasszal, amikor a gulya-ménés már vagy még nem zavarta meg a puszta mélységes csendjét, egy-egy egész héten át itt húzódtam meg csatangolás közben, esőtől-száltól védve magamat, vagy itt ütöttem fel leshelyemet tűzokra, vadlibára vadászatás közben.

Ilyen Ecseg-pusztá! Csak egyszer kell látni csendes őszi napon — összeverődött tűzokfalkával, vagy délibábos tavaszi meleg napon, pacsirták érkezésekor, tavaszi-őszi vadlibahúzáskor vagy éppen daru-vonuláskor — és soha-soha el nem lehet felejteni az Alföld igazi szépségét s benne Ecseg báját.

Még van belőle valami. Bár török-török őslegelő-gyepét, bár itt is, ott is lesznek belőle kisebb-nagyobb területet rizsnek, de még ki lehetne hasítani 3—4 ezer holdat ebből a nagy határból, hogy a tizenkettedik óra utolsó percében, mint védett területen megmenthessük magunknak, ha kicsiben is, Európa egyik legjellegzetesebb táját, a régi Magyar Alföldet.

Ésperdig most, ma, mert holnap talán már késő!

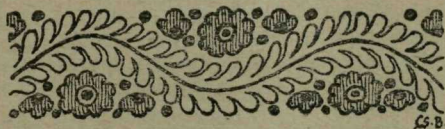
BENKŐ GYULA.

FORRÁSOK:

Dr. Györfly Lajos és dr. ifj. Finta Sándor közlései.

Galacz: Monográfia a Körös-Berettyó-völgy ármentesítéséről.

M. Szabó László: Túrkeve és Alsó-Berettyó-mellék földrajza.

G. B.

Túrkeve élelmezési kérdései

Túrkeve élelmezési helyzetének értékelése és a mezőgazdasági dolgozókra levonható általános következtetések

A falusi lakosság táplálkozásának viszonylagos lemaradása, valamint a mezőgazdasági idénymunkások élelmezésének jelenlegi megoldása tette szükségessé, hogy egy a fejlődés magasabb fokán álló agrártelepülés élelmezési helyzetével foglalkozzunk.

Feldolgozásunkban főként mezőgazdasági dolgozók táplálkozása és az ebből eredő esetleges egészségügyi összefüggések elemzésére, Túrkeve lakóinak tápanyag-szükségletére, a tápanyagszükségletet fedező élelmiszer biztosítására, valamint a mezőgazdasági idénymunkások számára alkalmas csoportos étkeztetési rendszer kidolgozására voltunk fegyellemmel.

I.

Mezőgazdasági dolgozók táplálkozása és az ebből eredő esetleges egészségügyi összefüggések elemzése

Általános sorozási tapasztalat, hogy a földművesek felnőttkori testmagassága kisebb, mint az ország egyéb lakóié.

Bartucz az „Életkor és termet a nagykunsági magyaroknál” című tanulmányában megállapítja, hogy a nagykunsági magyarok egyfelől 4 évvel később érik el maximális magasságukat, mint az eddig megállapított országos átlag, másfelől, hogy a maximális testmagasság 0,8 cm-rel kisebb az országos átlagnál.

Megállapítja továbbá, hogy az átlagos testmagasság a maximum elérése után nem marad meg még átmenetileg sem az elért szinten, miként az a testmagasság változására országosan jellemző, hanem azonnal csökkenni kezd. Ez a terméscsökkenés férfiaknál 30—40, nőknél már 23—26 éves korban megkezdődik.

A testmagasságcsökkenés e korban nem lehet fiziológias, hanem ez — Bartucz megállapítása szerint is — környezeti, szociális tényezők hatásának eredménye, ugyanis az azonos településen belül a nagyobb földdel rendelkező, illetőleg jobb szociális helyzetben levő lakosság testmagassági adatait a jobb táplálkozás, a kedvezőbb higiénikus viszonyok eredményeként lényegesen kedvezőbbnek találta.

De nemcsak a testmagasság és táplálkozás, hanem a táplálkozás, elsősorban a védőtápanyagfogyasztás (tej, tojás, stb.) és a népmozgalmi, morbiditási, mortalitási adatok közt értékes összefüggések állapíthatók meg. Azokban az országokban, ahol magas a védőtápanyag, főként a tej fogyasztása, ott alacsonyabb a fertőző megbetegedés, a csecsemőhalandóság alakulása. Természetszerűleg a magas védőtápanyagfogyasztás, a magas tejfogyasztás elsősorban a lakosság gazdasági, kulturális és higiénés helyzetének az indexe. Önmagában a magas tej- és védőtápanyagfogyasztás megelőző higiénés rendszabályok, felvilágosító és nevelő munka nélkül nem oldja meg a fertőző megbetegedések elterjedésének megakadályozását, a csecsemőhalandóság kedvező alakulását, de mindenestre elősegíti a szervezet ellenállóképességének növelését, miként ezt Fekete vizsgálatai is igazolták, aki fokozott komplett fehérjefogyasztás mellett a védőanyagtermelés növekedését észlelte.

Termelési válságok, rossz mezőgazdasági termelési eredmények és az azt követő élelmezési helyzet az összhalálózásra, a tb-halálózásra, stb-re is kihat, miként azt Dabis is megállapítja a „Termelés és egészség” című közleményében.

Túrkeven is az 1924—25. évi mezőgazdasági válság kihatása a tb-halalozás (az 1924—27. évek átlagában a tb-halalozás 2.6 ezrelék, az 1928—32. évek átlagában már 1.7 ezrelék), valamint a csecsemőhalalozás (az 1924—27. évek átlagában 18.4 ezrelék, az 1933—38. évek átlagában 15.1 ezrelék) alakulásában is megnyilvánult.

A földreform következtében előállott jövedelememelkedéssel nemcsak a mezőgazdasági dolgozók táplálékának volumene nőtt meg, hanem minősége is változóban van, fehérjeellátása fokozódik, általában a drágább élelmiszernyersanyag-források felé fordul. Pl. K. J. tsz-tag családjában (a család 6 főből áll) egy felnőtt 1954. április

havában napi átlagban 4844 kalóriát, ezen belül 164 gr húst, 36 gr tojást, 163 gr színesfőzeléket, 66 gr zsiradékot, 116 gr gyümölcsöt, 400 gr tejet és tejterméket, 79 gr cukrot fogyasztott.

Egyéb tényezők mellett a táplálkozás mennyiségi és minőségi fejlődése is hozzájárult a mezőgazdasági dolgozók halálzási arányszámának javulásához. Túrkevéen az összhalálozás 1938-ban 1.5 ezrelék, az 1948—52-es évek átlagában már csak 1.2 ezrelék; míg a csecsemőhalálozás 1938-ban 10.4 százalék, addig az 1948—52-es évek átlagában 5.2 százalék; az 1934—38. évek alatt tb-ben elhaltak száma 105, az 1948—52-es évek alatt viszont csak 50.

Az általános javulás ellenére is az iskolafogászati (1953-ban a vizsgált 1771 általános iskolás gyermek közül kezelésben részesült 1326), a csecsemő- és terhesgondozási, stb. adatok igazolják, hogy a falusi lakosság táplálkozásában még további nagymérvű fejlődésre van szükség.

A fejlődésnek elsősorban a komplett fehérje-, kalcium- és vitamintermelés és fogyasztás emelkedésében, az ételismeretek kiszélesedésében, valamint a konyhatechnika megjavulásában kell megnyilvánulnia.

II.

Túrkeve lakóinak tápanyagszükséglete, a tápanyagszükségletet fedező élelmiszer biztosítása, figyelemmel a helyi termelési és táplálkozási szokásokra

A lakosság tápanyagszükségletét fedező élelmiszernyersanyagok mennyiségét a lakosság, különböző rétegeire kiterjedő családi élelmezési adatfelvétel, kereskedelmi élelmiszerforgalom, termelési adatok, vágási engedélyek stb. megállapítása útján határoztuk meg.

A város élelmiszertermelése és a lakosság táplálkozása több problémát vet fel, melyek közül csak néhányat emelünk ki.

A város zöldség- és zöldfőzelékellátása látszólag megoldott. Az öntözéses kertészet egész terméshozamára azonban a Mezőker termelési szerződést kötött, és így termékek nem kerülnek belső felhasználásra. A lakosság rendelkezésére mindössze kis háztáji kertek állnak, melyek távolról sem biztosítják a lakosság évi kb. 10.000 mázsás zöldség- és zöldfőzelékigényét.

Általános hiányosság, hogy még a nagyobb öntözéses kertészetek termelése is elsősorban a termelési lehetőségekre és érdekekre van figyelemmel, és nem oldja meg a termelés összes szezonális lehetőségét, ezáltal nem járul kellően hozzá a lakosság folyamatos vitamin- és egyéb fontos tápanyagellátásához.

A gyümölcstermelés nem biztosítja a lakosság évi közel 5000 mázsás gyümölcsigényét, ennek következtében a gyümölcsfogyasztás országos átlag alatti.

Az évi burgonyatermés a rossz termelési adottságok miatt 2200 mázsa körül mozog. A nem kielégítő zöldség- és zöldfőzelékellátás mellett az elégtelen burgonyatermelés is hozzájárul ahhoz, hogy az élelmezésben a cereália fogyasztásának túlsúlya alakul ki, és főként a téli C-vitaminellátás nem kielégítő.

A város búza-, rozs- és rizstermelése nemcsak fedezi a lakosság szükségletét, hanem lisztből kb. 31.000 mázsa, rizsből, a magasabb helyi fogyasztás ellenére is, 1650 mázsa kerül városon kívüli felhasználásra. A cereáliafogyasztás túlsúlya megbontja a tápanyagfogyasztás egyensúlyát, és jelentősen növeli elsősorban a lakosság B-vitamin szükségletét.

A tej- és tejtermék-igényt a város jelenlegi tehénállománya fedezni tudja. Ha azonban a városon kívül felhasznált tej- és tejtermékeket is figyelembe vesszük, akkor a tejfogyasztás a családi élelmezési adatfelvétel adatai szerint nem kielégítő. Pl.: N. I. héttagú családja 1954. március havában napi 1 liter, K. A. nyolc tagú családja nem fogyasztott tejet.

A tejhozam növelése a lakosság komplett fehérje-ellátásának emelése céljából alapvető feladat.

A lakosság hússal és hústermékkel való ellátása nem kielégítő. A kiadott vágási engedélyek és kereskedelmi forgalmi adatok szerint az általunk kiszámított húsigényt nem biztosítják. A húsfogyasztást a baromfifogyasztás megjavítja, de az még így is mélyen a kívánatos mögött marad.

A jelenlegi nem kielégítő húsfogyasztás szükségessé teszi a tej, tejtermék, tojás fogyasztásának emelését, valamint a vágó állatállomány növelését.

III.

Mezőgazdasági idénymunkások számára étlettanilag helyes, gazdaságos, egészségügyi és szervezeti szempontból alkalmas csoportos étkeztetési rendszer kidolgozása

A mezőgazdasági idénymunkások ételmezése egyrészt a nagy munka következtében előállított magas tápanyagszükségletre, másrészt az ételmezés szervezeti és higiénés megoldásaira való tekintettel nagy jelentőségű.

Megfigyeléseinket a türkevei Harcos tsz. dolgozói étkeztetésénél végeztük.

A Harcos tsz. dolgozói közül 90-et az általunk kialakított módon ételmeztünk, a többi dolgozó ételmezése pedig az előző évhez hasonlóként folyt.

A központi konyhát, ahol a raktározást, előkészítést és az edényzet mosogatását oldották meg, a központi munkahely közelében levő iskolaépületben állítottuk fel.

6 brigádrészlég dolgozói részére, akiknek munkahelye a központi konyhától 2—10 km távolságra volt, az ételt a honvédségtől kölcsönzött 909-es mintájú katonai mozgókonyhán készítettük és szállítottuk ki.

A központi konyha nemcsak a helyileg fogyasztott ételek nyersanyagát készítette elő, hanem a mozgókonyháét is. Az előkészített élelmiszerekből az ételeket a zárt rendszerű mozgókonyha készítette. A főzést úgy időzítettük, hogy az részben a kiszállítás alatt történt, ezáltal az ételeket a dolgozók optimális hőfokon, jelentős értécsökkenés és törődés nélkül fogyasztották.

Az ételkészítéstől számítva az ételszállítás és tálalás időpontja két tál étel esetén átlagosan 1 óra 30 perc, négy tál étel esetén 2—2 és fél óra volt.

Az ételek hőfoka a tálalás megkezdésekor 80—85 C fok, befejezésekor 55—60 C fok volt.

A fenti módon történő ételkészítés és szállítás nemcsak az ételek élvezeti, biológiai értékét növelte, hanem mikrobiológiai szennyezettségét is csökkentette, miként ezt az ételkészítés és tálalás egyes fázisaira is kiterjedő vizsgálatok is alátámasztották. Mikrobiológiai kontroll az egyéb brigád-dolgozók ellátását biztosító kiszállított készétel volt. A nyári időben az ételek kihűlése és ezáltal a baktériumok elszaporodására kedvező hőmérséklet az 1—2 órás kiszállítás alatt nehezen következik be, így sem az általunk javasolt, sem a kontroll-ételekben nagyobb mérvű baktériumelzaporodást kimutatni nem tudtunk. A kapott értékek eltérése azonban így is alátámasztotta kezdeményezésünk helyességét.

Kísérleteink alapján egy központi előkészítő konyhával és 5 mozgókonyhával 800—1000 fő ételmezését változatosan, jól és úgy lehet megoldani, hogy a készétel-szállításból eredő higiénés hiányosságok nagyrészt kiküszöbölhetők, az ételek törődése, jelentős értécsökkenése nem következik be.

A nagy melegben és szabadban dolgozó mezőgazdasági munkások fokozott kalória-, tápanyag- és folyadékigénye az irodalmi adatok alapján ismert. Több szerző szerint is az aratómunkások súlycsökkenése még kielégítő kalória-ellátás esetén is bekövetkezik. Valószínű, hogy a testsúlycsökkenés a meleg munka nyomán előálló nagy verejtékezésből és az ezzel kapcsolatos sóvesztéséből adódik, melyet a nagy vízfelvétel sem tud megakadályozni a só- és egyéb tápanyag- háztartás átmeneti zavara miatt. A kézi aratást és cséplést végző dolgozók kalória- és egyéb tápanyagigénye lényegesen magasabb, mint a gépesített munkát végző mezőgazdasági dolgozóké, akik messzemenően kedvezőbb feltételek mellett végzik munkájukat.

A szabadban végzett munkánál a fehérjeszükséglet emelkedik, eléri az összkalória 17—18 százalékát. A szénhidrát bontása a szervezetben vizet tart vissza és a szénhidrát fokozott adásával a vízegyensúly fenntartása könnyebben megoldható.

A B1-vitamin-tartalom, valamint az ásványi anyagtartalom bevitelének fokozása nemcsak a melegben dolgozók erős verejtékezését, testsúlycsökkenését, hanem nagyfokú vízfelvételt is csökkent. A meleg munkánál a B1-vitamin emelése a fokozott szénhidrát-fogyasztás miatt is előnyös.

Az aratási idénymunkák étlaptervezetét úgy készítettük el, hogy az a gépesítés fókának, valamint az előbb vázolt élettani igényeknek megfeleljen.

Az általunk előállított és a kontroll-ételmezés nyersanyagfelhasználásának elemzése igazolta, hogy az általunk nyújtott ételmezés lényegesen magasabb összfehérjét, komplett fehérjét, B1-, B2-vitamint, nikotinsavat és C-vitamin értéket tar-

talmazott. A két élelemzés azonos nyersanyag — forintkerettel és élelmiszer-lehetőséggel dolgozott, különbség csak a szakmailag helyes és az élettani szempontokat figyelembevevő étlaptervezés összeállításában volt.

A fokozott sóbevitelt az étel ízesítésén keresztül oldottuk meg, a szokásos sómennyiség 25 százalékkal való emelése útján. A legtöbb sót a munkavégzés alatti ebédkor adtuk.

Megfigyeléseinket a július 1—16-ig terjedő időben végeztük. A felemelt sóval ételmezett dolgozók vízfogyasztása 20 százalékkal kevesebb volt, mint a kontroll-csoporté.

A kapott munkateljesítményi, egyéni állapoti megfigyelések alátámasztották, hogy a mezőgazdasági idénymunkások fokozott fehérje-, vitamin-, ásványanyag- és szénhidrát-szükségletét az étlaptervezésben — az idénymunkák zavartalan elvégzése és a dolgozók egyéni állapotának fenntartása céljából — érvényesíteni kell.

Megfigyelésünk szerint a mezőgazdasági dolgozók élelmezési rendszerének helyes kiépítéséhez — az ételmezettek létszámától függően — csupán raktárak, előkészítő és megfelelő számú lóvontatású mozgókonyhák szükségesek.

Ez a rendszer kiküszöböli a nagy, költséges és készlet-kiszállításra is alkalmas konyhák létesítését.

Kísérletünk alatt 90 dolgozó ételének kiszállításához — a mozgókonyha egyébként 180—200 fő ellátására alkalmas — mindössze 1 pár lóra és kocsikísérőre napi 2 és fél óráig volt szükség, míg az előző évben 180 dolgozó ételmezését 6 pár lóval, kocsiival, kocsikísérővel napi 18 óra alatt oldották meg.

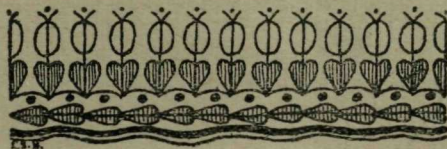
A mozgókonyha által előállított ételek értékének elbírálásául a felhasznált élelmiszernyersanyag biológiai értékelése, az ellátott dolgozók véleményének rendszeres felvétele, valamint a brigádvezető által vezetett munkateljesítmény szolgáltatott. Az általunk ellátott brigád-részlegek azonos munkakörülmények közötti termelése 3—5 százalékkal volt magasabb a brigádvezetők nyilvántartása szerint, mint az étkeztetés bevezetése előtt, illetőleg mint az egyéb módon ellátott dolgozóké.

A véleménykutatás adatai szerint az ételek minőségével és mennyiségével a dolgozók elégedettebbek voltak, mint az azonos nyersanyagokból előállított, de kész-étel-szállítás útján ellátott dolgozók.

A mezőgazdasági idénymunkák élelmezésénél általunk először alkalmazott mozgókonyha-rendszer eredménye igazolta, hogy az mind a tsz-ek, mind az állami gazdaságok dolgozóinak élelmezésénél jól felhasználható.

E rendszer által ugyanis nemcsak gazdasági megtakarítás érhető el, hanem az élelmezés közegészségügyi feltétele, valamint az ételek élvezeti és biológiai értéke is megjavul.

DR. HATOS GYÖRGY.

Szolnok szerepe a közlekedésben

A Habsburg-abszolútizmus idején, több mint 100 évvel ezelőtt az Osztrák-Magyar Államvasút Társaság (Staats Eisenbahn Gesellschaft) a pest—váci vonalhoz egyrészt a Marcheggen át Bécsbe vezető, másrészt a mai Rákosrendezőn és Kőbánya-alsón keresztül Szolnokig vezető vasútvonal kiépítését kezdte meg. A Társaság választása nem volt ok nélküli. Ugyanis Erdély és a fában, sóban, valamint egyéb ásványi anyagokban gazdag Kárpátalja termékeinek természetes szállítási útvonala a szolnoki tiszai átkelő helyen vezetett az ország és még inkább a Habsburg-birodalom belseje felé. Ez a vasútvonal követte azt a több évszázados vásárosó útvonalat, amelyen a Balkán és Közél-Kelet termékeit szállították Észak- és Nyugat-Európába, ennek a vidéknek iparcikkjei ellenében. Az útvonalon eleinte a Nyugat-Európában annyira szükséges állatok hajtása bonyolódott le. A magyar történelem korai századaiban hadak útjává lett a szolnoki átkelőhely, és tatár s török seregek, majd Bocskay hajdúi, a kuruc seregek és a szabadságharc vitéz pirossapkásai egyaránt vívták, vagy védtek a Zagyva torkolatánál elterülő szolnoki várat. A középkor békés századaiban gyalogos, lovas és szekeres karavánok találtak biztos menedéket a szolnoki vár tövében s a várfalakon belül, majd később a vár környékén települt városi lakosság földművelő főfoglalkozása mellett vett a vásárok és a tiszai szállítás nyújtotta kereskedelmi tevékenységben is, s gazdagsága egyre nőtt, gyarapodott.

Szolnok kereskedelmi és közlekedési jelentősége mellett politikai szerepe is hamar megmutatkozott. Nemcsak a honfoglalást megelőző időben volt ilyen vonatkozásban szerepe, hanem első királyunk történelmi fontosságú államszervezése alkalmából is kidomborodott Szolnok jelentősége, mert az ősi megyék között Szolnok megye Szolnok székhellyel már fellelhető.

Szolnok szerepe nemcsak a mezőgazdasági vonatkozásban volt jelentős, hanem a közvetítő kereskedelemben elfoglalt helyzeténél fogva is.

A vasút létesítése Szolnok életében éppen úgy, mint a világ arculatában, új vonásokat jelentett, sőt a városnak a képét, belső strukturáját gyökeresen átalakította és helyét az ország megyeszékhelyei között az elsők között jelölte ki.

A bécs-pest-szolnoki vasútvonal végállomása a mai tiszai pályaudvar helyén volt.

A vasútvonal 1847. szeptember 1-én, a szabadságharc kitörése előtt készült el. 1849. január első napjaiban a császári seregek előnyomulása során nagyban elősegítette az első felelős magyar minisztériumnak Tiszántúltra, Debrecenbe való áttelepedését.

A szabadságharc leverése után, az abszolútizmus, majd a kiegyezés utáni időszakban erőteljes fejlődésnek indult az ország vasúthálózata, főképp a Széchenyi István által lefektetett irányelvek alapján. Az északkeleti vasút természetesen a pest-szolnoki vasútvonalhoz csatlakozott, azonban a meglévő végállomás már nem volt alkalmas a Debrecen-Nyíregyházán át Kárpátaljára vezető vasútvonal kiinduló állomása céljára.

A közlekedés szerepének vizsgálata alkalmával megállapítható, hogy a lakott helyek magukhoz vonzzák a közlekedési vonalakat, legyen az akár közút, vagy vasút, de a közlekedési vonalak kiépítése a lakótelepüléseket is magához vonzza. S ameddig kellő hatósági irányítás nincs, addig előfordulhat, hogy a rendszertelenül fejlődő, de a kiépített közlekedési vonalak felé törekvő lakótelepülések elzárják a közlekedési vonalak további fejlesztésének vagy egészséges átalakításának lehetőségét.

A szolnoki végállomás közelében egyrészt nagy ipartelepek létesültek (Szolnoki Vasúti Főműhely, Tisza menti ipartelepek, kikötői raktárházak, stb.), másrészt a vasúttüzem lebonyolításához szükséges létesítmények építése is szükségessé vált. Rövidesen kitűnt, hogy a szűkre szabott végállomás területe már nem alkalmas sem a vasútvonal továbbvezetése, sem pedig az erősen fejlődőben lévő páros vasúti közlekedés igényeinek kielégítésére. Ezért az északkeleti vasút már korábban leágazott a pest-szolnoki vonalról, s a város peremén új, akkoriban korszerűnek mondható átmenő állomás épült,

Bár a vasúti közlekedési hálózat nagymértékű kiépítése Európa-szerte a múlt század második felében ment végbe, mégsem volt felismerhető a vasutak közlekedési szerepe a nemzetközi gazdasági életben. Minthogy a vasutak létesítése igen nagyarányú beruházásokat igényelt, nemcsak nálunk, de mindenütt megfigyelhető az a távolabbi perspektíva nélküli, szinte szűkmarkúnak nevezhető eljárás, amellyel a vasúti létesítmények kialakultak.

Széchenyi nagyvonalú közlekedési politikája hosszú évtizedekre előre kijelölte a magyarországi vasúthálózat fejlesztésének alapelveit. A részletek megoldásában azonban ez a nagyvonalúság már nem érvényesült: így legtöbb állomásunk szorosan illeszkedett a lakott helyekhez, és az állomásokhoz csatlakozó vonalrészek is a lakott helyek peremén vezettek.

Szolnok állomás és a Tisza-hídra vezető vasútvonal alig pár évtized alatt körülpült a város terjeszkedése folytán, s bár az új szolnoki állomáson jelentős kereskedelmi rakodási frontot, vontatási telepet és rendezőpályaudvart is sikerült elhelyezni, annak elégtelensége és a csatlakozó vonalrész alkalmatlansága mindinkább kidomborodott. Az első világháborút követő gazdasági pangás dacára már az 1930-as években kellett foglalkozni a szolnoki állomás korszerű átalakításának gondolatával, de minthogy minden nagyarányú vasúti létesítmény jelentős átalakítása igen nagy mértékű tőkekoncentrációt igényel, a megoldások toldozásban-foldozásban merültek ki. Csak a második világháború szörnyű pusztításai terelték rá a figyelmet arra, hogy a nagy részben szükségessé vált újjáépítésnek egyúttal a korszerűsítés igényeit is ki kell elégítenie.

A közúti hálózat fejlődése az előbbieken vázolt jelenségekkel jár együtt. A közút azonban lényegesen hajlékonyabb, a települési igényekhez jobban alkalmazkodik, és mindaddig, ameddig nagy sebességű gépjármű-forgalom nem alakul ki, eltérhető az ún. átkelési szakaszoknak a lakott területeken való átvezetése. Természetesen előbb-utóbb a közutak vonatkozásában is olyan helyzet alakul ki, amely már tovább nem tartható fenn. Az ország távolabbi részeit összekötő, vagy transzkontinentális igényeket kielégítő utak építése költséges úthelyezéseket, valamint a közúti és vasúti keresztezéseknek külön szintű kiépítésénél nagy értékű műtárgyak létesítését teszi szükségessé. 4-es számú közlekedési főútvonalunk szolnoki átkelési szakasza az átalakítás szempontjából csaknem reménytelen helyzetben van. A szolnoki vasútállomásnál épült nagy fesztávolságú felüljáró és a Szabadság-térnél lévő közúti Tisza-híd az átkelési szakasznak lakott helyen kívüli kiépítését hosszú ideig lehetlenné teszi, mert az útvonal áthelyezése legalábbis új Tisza-híd építését kívánná. A jelenlegi átkelési szakasznak a Beloiannisz-utcába való Y alakú becsatlakozása, majd a Ságvári Endre-utca torkolatánál kialakult kettős iránytörés a gyors közlekedést amúgy is lehetlenné teszi. Ezeknek az utcáknak nem kielégítő szélessége az átkelési forgalom szempontjából amúgy is szorulatot alkot.

Míg a szolnoki állomás és a vasúti Tisza-híd közötti vonalrész átalakítására van lehetőség, annak ellenére, hogy az új vasútvonalon kívül is történtek jelentős üzemeltetések, a közúti vonal áthelyezése az előbb említett okokból szinte lehetetlennek mondható.

A város- és községrendezés tekintetében 1937-ben megkonstruált törvény ugyan jelentős lépést tett, a törvény célkitűzéseinek megvalósítása érdekében azonban már szinte semmi sem történt. A felszabadulás után népi demokráciánk által megvalósított tervszerű gazdálkodás célkitűzései igyekeznek a múlt idők mulasztásait kiküszöbölni, és a fejlődés útját a város belső életének átalakításával összhangban megszabni.

Szolnok város sajátos települési viszonyai folytán különösen alkalmas az ún. szalagszerű kialakítás megvalósítására. A városnak a történelmi idők folyamán mutatózó természetes fejlődése is azt tanúsítja, hogy a mai Zagyva-meder torkolatánál túlnyomórészt annak jobbján elterülő egykori földvár falain kívüli települések nagyjából a Tisza partját követve húzódtak délnyugat felé. A legsűrűbb települési rész természetesen a torkolat közvetlen környéke volt. A Tisza partja mentén nagyjából a régi vasútállomás felé haladó településfejlődés már fellazultabb formát mutatott. Az új vasútállomásnak a Beloiannisz-utca végén való kiépítése a város kiterjedését ebben az irányban is elősegítette. Az állomás és fűtőház, valamint műhely környékét nagobbára tényleges szolgálatban lévő és nyugdíjas vasutasok családi házai lepték el.

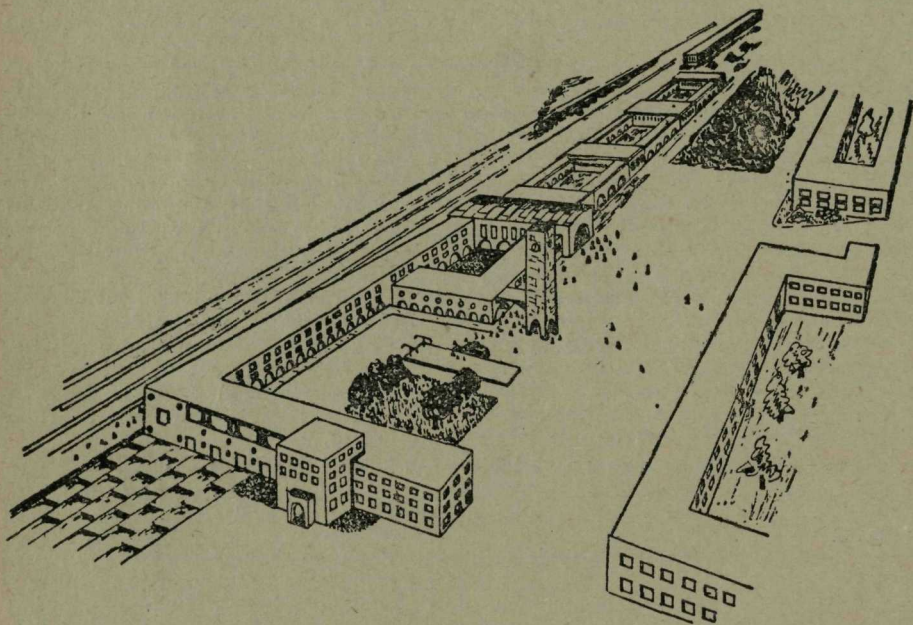
A nagy ipartelepek elhelyezésére nem maradt más lehetőség, mint a tiszai pályaudvartól délnyugatra a folyó közelében fekvő terület rész. Nagyjából ennek a területnek a vasúttal történő kiszolgálása is legelőnyösebbnek mutatkozott, és a tiszai

pályaudvar mellett lévő folyami kikötőnek és mezőgazdasági raktárházaknak a vasúti forgalomba való bekapcsolása is egyaránt lehetséges volt. A lakott helyeknek a Zagyva balpartján a régi vasútvonalon túl való települése csak szórványos jelenségként mutatkozott és a Tisza balpartján is, a várossal való laza kapcsolat miatt, csak egy kiterjedtebb nyaralótelep helyezkedett el.

Nagyjából ez a városkép fogadta a városrendezéssel foglalkozó szakembereket, akik a város településtervezésében és területfelhasználási tervének elkészítésében az adottságok figyelembevételével a szalagszerű kialakítás további fejlesztését tervezték.

A városfejlesztési tervnek természetesen legdöntőbb tényezője a helyes közlekedés tervezése, mert a közlekedési hálózat megtervezése fogja megszabni az építési övezetek jellegét és a közművek építésének lehetőségét is. A közúti közlekedési főútvonalak kialakításában, illetőleg fejlesztésében Szolnok esetében már főntebb is jelzett súlyos nehézségek vannak. Valószínű, hogy a döntő megoldást huzamosabb idővel el kell halasztani, márcsak azért is, mert a jelenlegi átkeelési szakaszokkal párhuzamos utcák burkolatának megfelelő kialakításával és bizonyos útvonalakon egyirányú forgalom bevezetésével a máris mutatkozó nehézségeken segíteni lehet.

A vasúti létesítmények átalakítása éppen az elszenvedett súlyos veszteségek folytán azonban már most is parancsoló szükségként jelentkezik.

A szolnoki vasútállomás egyik terve

Ebben a tekintetben a legégetőbb kérdés természetesen a személypályaudvar átépítése oly módon, hogy az méltó módon szabja meg az erősen fejlődőben lévő városba érkezők első benyomását. A vasútállomás helyettesíti ma az egykori városok várfalain kialakított ún. városkaput, és ezért mind a város, mind a vasúti pálya felé egyaránt reprezentatív kialakításúnak kell lennie. Ez a reprezentatív kialakítás természetesen a korszerű üzem lebonyolítását is elősegíti, mert a közönség forgalma és a vágányokon lebonyolódó vonatforgalom egymást nem keresztezi és veszélyezteti. Szolnok város személyforgalma igen jelentős. Nemcsak a nagyszámú helyi vonat végállomásaként, hanem a távolsági vonatok nagyfontosságú átmenő állomásaként is igen nagy utasforgalmat bonyolít le. Érthető tehát, ha a jövő személypályaudvara csak perronalagutakon megközelíthető szigetperronnal kiképzéssel képzelhető el. Az állomásnak a vasúti pálya felőli kiképzése ilyen formán tehát határozott.

A város felőli oldalon pedig a kialakításnak módját az a körülmény szabja meg, hogy a város közepével jól kiépített egyenes sugárút köti össze. A vasútállomás környékén az állomást ért súlyos légitámadások következtében igen nagy területen érzékeny károsodás érte a lakóházakat és középületeket. Az újjáépítés során kellő előrelátással kielégítő szélességű sáv maradt szabadon az állomási épületnek a város felé helyezése és a szükséges előtér kiképzése céljára.

A személyforgalom szigetperronok segítségével történő lebonyolítása azt eredményezi, hogy az átmenő fővágányokat szét kell húzni és ugyanennyi vágány megtartása esetén a széthúzás céljára a jelenlegi felvételi épület területét kell igénybe venni. Ezért az új, modern állomási épületnek homlokzata előreláthatóan mintegy 40 méterrel a város felé fog eltolódni. Az új épület homlokzata előtt az állomásra törekvő gyalogos és járműves személyforgalom zavartalan lebonyolítására kell módot nyújtani. A teherforgalmat a személyforgalomtól teljesen el kell különíteni. A postaforgalmat azonban lehetőleg a személyforgalommal szoros kapcsolatban kell kialakítani, mert a levél- és csomagposta szállítása személyvonatokkal történik. ^A

Az Államvasutak területén négy állomás van még ma is, a háború befejezése után 10 esztendővel állomási épület nélkül. Kormányzatunk intézkedése folytán Hatvan és Győr felvételi épületeinek építése ez év legelső napján megindult. Debrecen és Szolnok állomási épületeinek kialakítására pedig tanulmánytervek készültek. E két állomási épület megépítése 1956-ban fog megindulni. A Szolnokon nemrégiben tartott városrendezési kiállításon a VÁTI bemutatta a felvételi épületre és az állomási előtérre készített tanulmányi tervét. A Közlekedési Minisztérium intézkedésére az Út-Vasúttervező Vállalat ugyancsak készített tanulmányi tervet, amelyet vázlatos formában a mellékelt ábrán mutatunk be. Meg kell jegyezni, hogy ezek csupán a további kialakítás alapját képező első tanulmány eredményei, amelyeknek még sok tekintetben jelentős módosítás várható. Azok az elvek azonban, amelyeknek fentebb említettünk, már e tanulmányok elkészítésénél is a tervező szeme előtt lebegtek. Mindenesetre megállapítható, hogy a nagyvonalú terv megvalósításához szervesen kell csatlakozni a városrendezési tevékenységnek az a része is, amely a többi minisztérium, hatáskörébe tartozik. A végleges tervek kialakítása előtt tehát az összes érdekeltnek ismételt és komoly tanácskozásokat kell folytatniok, hogy a születendő megállapodások valóban megvalósíthatók, és pedig olyan időben megvalósíthatók legyenek, amikor a város fejlődése azt megkívánja és a vasútállomás átalakítása is befejezhető lesz.

A Járműjavító telepe és a MÁV Mérlegműhely, valamint a vontatási telep jelenlegi helyükből alig mozdíthatók el. Foglalkozni kell azonban a teherpályaudvar és rendezőpályaudvar megfelelő kialakításával, esetleg teljes átépítésének gondolatával is. Egy kívánatos, de bizonyára csak hosszabb idő múlva megvalósítható elgondolás szerint a rendezőpályaudvar a régi református temetőtől nyugatra fekvő területre volna áthelyezendő, és a Tisza menti ipartelepek, tárházak és kikötők kiszolgálására ebből a pályaudvarból kiinduló és a várost délnyugatról és keletről megkerülő vontatóvágány volna létesíthető. Ez esetben természetesen a tiszai pályaudvar felhagyható volna és területe egyéb városrendezési célokra lenne fordítható.

A kereskedelem céljait szolgáló ún. rakodófront a személypályaudvartól keletré eső részen lenne kifejlesztendő. Ennek a fejlesztésnek azonban komoly akadály a jelenleg szintben átvezetett Rékasi-út átjárója. Ezt az átjárót 150—200 méterrel kellene a Zagyva felé elvinni. Itt már talán lehetőség nyílik arra is, hogy aluljáróval külön szintű keresztezést létesítsünk. Természetes, hogy ehhez a útátjáróhoz, valamint a teherpályaudvarról vezető utat a személypályaudvarhoz vezető sugárúttól elkülönítve, talán az Ady Endre-utca folytatásaként, a Délibáb-utcai iskola szomszédságában, esetleg új nyomvonalon kellene kiépíteni.

A Rékasi-út átjárójának kiküszöbölésével a rendezőpályaudvart is célszerűbben lehetne kialakítani, különösen akkor, ha a mosásra szoruló koszik átszállítása a tiszai pályaudvarra a kocsimosó telepnek a rendezőpályaudvar mellett történő átépítésével nem volna szükséges.

Magának a rendezőpályaudvarnak szerepe az ország egész vasúthálózatában természetesen szűkebb térre szorítkozik, mint a debreceni, miskolci, vagy budapesti nagy rendezőpályaudvaroké, kocsiforgalma azonban mégis olyan jelentős, hogy a jelenlegi gurítós üzemet esetleg mechanikus üzemmé kell átalakítani.

Mind ezekre vonatkozó vizsgálatok ezidő szerint folynak, megoldásra azonban csak az állomási épület építésénél későbbben kerülhet sor.

Vincze István

Palotásy János emlékezete

Jászberényben született százhuszonnégy esztendővel ezelőtt, s ott is halt meg a múlt század hetvenes éveinek alkonyán. Szülővárosában ma emléktábla, s a még általa alapított vegyeskar őrzi nevében emlékezetét. A berényiek szeretettel emlékeznek róla.

Palotásy Pecsényánszky János, igaz, soha nem tartozott a magyar romantikus zene élvonalbeli alakjai közé. Még gyermek, amikor a reformkor elején a magyar zenei romantika Biharival s Lavottával útnak indul, s ifjú legény, majd pedig a szabadságharc katonája, mikor Erkel, Liszt és Mosonyi delelőre viszik a nemzeti zene első nagy, szélesebbkörű felvirágozását. Palotásy működése már a szabadságharc utáni évtizedekre esik, amikor az 1848 előtt még hősi romantikus zene egyre inkább szövevényes ellentmondásosságba bonyolódik.

De talán éppen ezért válik az ő útja oly bátor, őszinte és igaz, bár sokszor kétségtelenül naív vállalkozássá az önkényuralom s az elnyomatás éveiben. Dalai, főként népies műdalai s csárdásai a szabadságharc bukása után országos hírűekké lettek. Zenéje buzdította s bízni tanította a szabadságharcban elbukott nemzetet. Tompa Mihály híres költeménye, „A gólyához” Palotásy megzenésítésében lett közismert ezekben az évtizedekben.

ben. A Hölgyfutár 1855-ben „a tősgyökeres alföldi s nemzeti zenekoripheus”-nak nevezi, kit „nagy tehetség, éles ítélet, finom tapintat, csüggedetlen szorgalom s a legnagyobb szerénység” jellemez műveiben s egyéniségében egyaránt. S igaza van a cikkíró Simonffy Kálmánnak: a jászberényi komponista zenéjében „az alföldi, tiszavidéki nép őseredetiségében megmaradt, minden külbefolyástól csaknem mentesen megőrzött” népdalainak életereje lüktet. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy néhány dala éppen úgy folklorizálódott, mint más műdallamok, melyeket a nép alkalmasnak tartott arra, hogy a magáénak vallja s a sajátjaként alakítsa, formálja tovább.

A korabeli zenekritikusok és zenészek, Mosonyi is a Zenei Lapokban úgy emlékezik meg róla, mint országoshírű zeneszerzőről, s más helyen is azt olvashatjuk, „művei a külföldön járó népzenekarok, főleg Patikárius Ferenc zenekara révén külföldre is utat törtek.”

Van azonban mindezek mellett Palotásy zeneművészetében valami, ami azt ellentmondásossá teszi; valami, ami megfosztja művészetét az egyértelműségtől. Valami, ami zenéjét a népzenehez hasonlóvá, ugyanakkor, — mint az újabb zenetudományi és zenetörténeti kutatások kimutatták, — szűkebbigényűvé, korlátozottabbá, s olykor-olykor Dankó Pista nótáihoz hasonlóvá formálja. Zenetörténetünk menetében a patriarchális és plebejusi népiesség ugyanis jóval később különült el oly élesen egymástól, mint irodalmunkban, főleg verses epikánkban. Az ezekből fakadó ellentmondásokra Szabolcsi Bence Kossuth-díjas zenetudós mutatott rá a magyar romantikus zenéről írott művében. S e, Szabolcsi Bence által feltárt s megmutatott törvényszerűségek hatnak Palotásy műveinek formálódására, alakulására is. Palotásy autódidakta volt, s oly korban élt, amikor függetlenségi harcunk s polgári forradalmunk már elbukott, s a harcot hajdan vezető köznemességünk már a dzsentrisedés útjára készülődik. E korban már, — mint írja Szabolcsi Bence, — „a vidék lassanként megáll, elmarad, elárvul... s aktív muzsikusként vidéken élni körülbelül egyet jelent a dilettantizmussal s a... népieskedő félbemaradottsággal.” E tragikumnak éppen legjellegzetesebb megtestesítőjeként említi Palotásy sorsát.

Palotásy igazi tehetség volt.. Minden tulajdonság, még az önmagával szemben való igényesség, a szerénység, s a bátor önbírálat is élt benne ahhoz, hogy élvonalbeli muzsikusként legyen. A kor azonban, melyben férfikorát élte, tehetetlen volt ahhoz, — részben már, részint még képtelen arra, hogy az egyszerű emberek sorából

kiemelkedő értékeket megmentse, csiszolja s megőrizze az egész nemzet számára. Szomorúan panaszolja a berényi komponista s kórusvezető, a jászapáti, majdan berényi jegyző egyik levelében; „En ének mestert nem ösmertem soha, nekem egy hangszerezen hangot mester nem tanított, és én oly helyzetben nem lehettem, hogy életem legkedvesebb mindenét, a zeneszerzés titkait szabályosan képzett egyéntől, vagy csak kevésbé szakavatottól is tanulhattam volna... életem mindenét adtam volna egy ily tapasztalt egyénért, ki engem útba vezet volna, mert a fővárostól elkülönített helyzetem e kiváltságos kedvezésben nem részesített, s én a hangjegyzést s a hangszerekbeli bánásmódot részben kóborló cigány s országló cseh deakoktól lestem és sajátítottam el...”

Sorsa, élete tehát ugyanaz a sors, amelyet Móricz Zsigmond regényhősei a maguk bukásában, vagy útvesztőiben járnak meg, vagy amelyet a nagy alföldi festő, Tornyai János „Életem” című festményén panaszolt el az őt oly igazságtalanul, értetlenül körülvevő magyar világnak. Palotásy János, mint Jászberényben ma is többen emlegetik, 1878-ban a szó legszorosabb értelmében véve — éhen halt.

Születésének jövőre lesz 125. évfordulója. Reméljük, a város népművelési szervei s más kultúrtenyészői előkészítik majd szűkebb hazájuk fiának méltó emlékeztetést, életének s műveinek népszerűsítő ismertetését.

De ugyanakkor Palotásy sorsa és életművének oeuvreje tanulságot is testál kultúréletünk szervezőire, alkotóira. Figyelmeztet: a magyar nép s a magyar vidék zenei arculatának aktív hatása nélkül nincs és nem is lehet egyetemes, széleskörű magyar zenei kultúra, de ugyanakkor a vidéki kultúréletnek is az igényesség szabja meg a maga követelményeit. Napjaink korszakában már megindult az a nagy kultúrtörténeti folyamat, amely az új magyar zenében Kodály és Bartók monumentális értékű művészete nyomán egyesíti magában a művészi igényességet, a széles világtávlatú, az egész emberiség számára utat mutató zenét a népi világ zene- és dalkultúrájának kincseivel, gazdaságával. Általános iskoláinkban egyre több és több helyen, s egyre szélesebb körökben sajátítják el népünk gyermekei a szolmizálás készségét, a kottaismeretet, s gyözik le apáik szomorú örökségét, a zenei analfabétizmust. Egyesül az eddigi történelmünk során évszázadokon át elkülönülő: a népi tehetség s az iskolázottságban megismosodott műveltség. A népből felnővekedni s valóban a néphez tartozni ma már egyre inkább egyet jelent a tudás s a műveltség alapjainak elsajátításával.

Palotásy életműve és példája ma, százesztendő távlatából is Bartók Béla s Kodály Zoltán tanításának nagyszerűségére, megszívvelésére figyelmeztet. Ezt a tanítást Kodály Zoltán néhány hete így fogalmazta meg klasszikus tömörséggel a magyar rádióban mondott Bartók-emlékezésében: „A művelt réteget magyarabbá, népivé, — s a magyarságot, a népet zeneileg művelté kell tennünk.

Császtvai István

PALOTÁSY MŰVEI: Barkóczy-csárdás 1854. — A vén huszár (Komoly magyar) 1858. — Hagyd a multat! (Csárdás) 1858. — Koronázási magyar 1867. — P. J. Vál. Zeneművei I—II. 1869. Zongorára alkalmazta Riszner József. Valószínűleg Jászberényben jelent meg. — Továbbá Harminc válogatott dal. I—II. zongorakísérettel ellátta Riszner József. Én. — Galgóczi emlék... 1861. — (?)

Több partitúrája különböző személyeknek dedikálva Riszner József lejegyzésében a jászberényi Bathó-család (Liliom-utca) birtokában és tulajdonában.

IRODALOM, RELIQUIÁK: Palotásy Pecsenyánszky János (1831—1878) zeneművészetére, annak sajátos értékeire és ellentmondásaira többször utal Szabolcsi Bencc: A XIX. század

magyar romantikus zenéje c. művében. Zene-műkiadó. Bp. 1951. — Palotásy levele Mosonyihoz: Zenei Lapok I. 1861. 182. lapon. Szabolcsi idézi. — Simonffy Káimán cikke a Hölgyfutárban „Nemzeti zenénk s egy magyar zeneköltő” címmel 1885. évi. 132. Június 12-i keddi számában. — Kodály Zoltán előadása a Bartók-év megnyitása alkalmával a Kossuth Rádióban 1955. január 1-én Bartók összes zongoraművei-műsorszám bevezetőjeként. — Továbbá Bakki Józsefnek, a jászberényi tanítónőképző zenetanárának szíves szóbeli közlései. A Palotásy által 1866-ban alapított s hálából róla elnevezett vegyeskar 1954-ben a jász kultúrhónap keretében a járási kultúrotthon segítségével újjáalakult. Kórusvezető: Bakki József.

Újjáépült a szolnoki honvédemlék

A szolnoki Tisza-híd környékén járó-kelő emberek örömmel vették észre, hogy szorgos kezek dolgoznak a régi honvéd emlékművön, amelyet elrontott az idő vas-foga. Szinte olvashatatlanná váltak rajta a sorok. A fiatalok egy része talán azt sem tudja pontosan, hogy minek az emlékezetét őrzi. Az idősebbek jól ismerik, hiszen fájó szívvel vették észre, hogy az 1919-es román ágyúgolyók repeszei mennyi kárt tettek az oszlopban, amely súlyos sérüléseket szenvedett 1944-ben is a híd bombázásakor. Úgy állt már ott, mint egy sebesült öreg honvéd.

Új külsejével magára vonja a nézők figyelmét. A fehéren csillogó homokkő már messziről láthatóvá teszi a rávéselt feliratokat. A nyugati oldalát szép költői idézet ékesíti:

HOL LEGTÖBB HONFI VÉR LEPE
A HARCZI SÍKOKAT:
A NÉPSZABADSÁG OTT TENYESZT
LEGSZEBB VIRÁGOKAT.

A Tisza-híd felé eső déli oldalán van az a szöveg, amelyet a Külső-Szolnok-megyei Honvédegyelet fogalmazott meg 1868-ban, az emlékmű felállításakor:

A
HAZA SZABADSÁGAÉRT
A SZOLNOKI CSATATÉREN
MÁRTIUS 5. 1849.
ELESETT HONVÉDEK
EMLÉKÉRE
A BAJTARSAK
ÉS A
HALAS HAZAFIAK ÉS LEÁNYOK
MDCCCLXVIII

A latin nyelvet ismerők könnyen megérthetik a szobor északi oldalán lévő alábbi felírást is, amely nagyjából az előző szöveg latin változata:

MEMORIAE HEROUM
PRO LIBERTATE PATRIAE
IN CAMPO SZOLNOK
DIE 5. MARTII A. (NNO) 1849
CAESORUM
CONSORTES
PATRIOTAEQUE GRATI
POS; (UERUNT)
A. (NNO)
MDCCCLXVIII

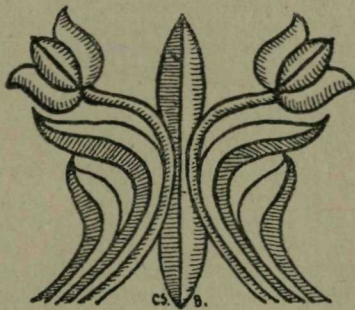
S végül a Zagyva folyóra néző keleti oldalán az alábbi verssorok olvashatók:

VAD KÉNYT, ZSARNOK PARANCSOKAT,
LANCZOT NEM TURTENEK.
SZABADSÁG! TE SZÉP ÉGI LÉNY
ÉRTED VÉRZETTENEK.

Diadalmasan emelkedik a magasba a megújódott emlékmű, legtetején mutatva a Kossuth-címert és a szolnoki csatában használt fegyverek és honvéd felszerelési tárgyak márványba faragott emlékeit.

Elismerés a Városi Tanácsnak, mert az emlékmű felállítása óta először adózik a szolnoki csata hőseinek nemcsak kegyelettel, hanem a megbecsülés ilyen jeleivel is.

K. GY.

A JÁSZKUNSAĞ eseménynaptára

1844. január 1-én született *Tiszafüreden* Szana Tamás műtörténeti író és kritikus. Bár jogot végzett, ügyvédi gyakorlatot nem folytatott, hanem egészen az irodalomnak élt. Már debreceni diák korában jelentek meg dolgozatai, majd 1866-ban első önálló kötete „Szünórákra” címmel. Ezt nagyszámú fordítás és irodalmi, később pedig művészeti tanulmány követte. Jelentős tevékenységet folytatott a magyar irodalomnak és művészetnek külföldön való megismeretése körül: német és francia folyóiratokban írt ilyen irányú cikkeket. Igen fontos az a munka, melyet mint magyar szépirodalmi folyóiratok szerkesztője végzett (Szépirodalmi Közöny, 1870—71; Figyelő, 1871—75; Otthon, 1875—76; Regélő, 1876; Petőfi Társaság Lapja, 1877—78; Koszorú, 1879—82.) A Petőfi Társaságnak alapítása óta főtitkára, majd tiszteletbeli tagja, a Kisfaludy Társaságnak 1901. óta rendes tagja, az Uránia Színház igazgatója volt. 1908-ban halt meg.

1840. január 12-én halt meg Gombosi Imre drámaíró, aki életének utolsó éveiben Heves és Külső-Szolnok vármegye főispáni helytartója volt. Bár az egész életét közhivatalnok pályán töltötte, fiatal korában irodalommal is foglalkozott. Hat eredeti drámát írt és egyet fordított, de nyomtatásban csak „Az esküvés” jelent meg (1817). Nemcsak színpadon aratott sikert, hanem némi irodalmi értéke is van. A dráma tulajdonképpen sorstragédia, amilyenhez hasonlót sokat láthattak az akkori nézők a korabeli divatos német lovagdrámákban, érzékeny történeti rajzokban és sorstragédiákban. Egyes jeleneteiben azonban van drámai lüktetés, nyelvében helyenkint erő, és a kortársakra bizonyára hatással voltak azok a hazafias intelmek is, melyekben a nemzeti nyelv és ennek munkásai megbecsülését hirdeti. Mint az irodalom pártfogóját, a Magyar Tudományos Akadémia 1835-ben tiszteletbeli tagjává választotta.

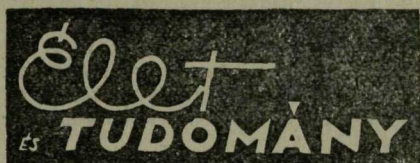
1849. január 22-én Perczel Mór a magyar kormány utasítására Törökszentmiklós felől megtámadta Szolnok városát védő Ottinger hadosztályát. A Tisza-híd gyors elfoglalása után tüzerütegei ágyútüzével Ottingert Abony felé visszavonulásra kényszerítette. A győzelem sikeresebb lett volna, ha az eredeti terv szerint a Kazinczy-hadosztály Tiszabó felől idejében érkezett volna, és az Abony felé vezetett visszavonulási utat elvágja. A hadihelyzet alakulása folytán azonban Szolnok január végén ismét a császáriak kezére került. Ezért az 1849. március 5-i szolnoki csata nagyszerű sikere az első szolnoki csata jelentőségét elhomályosítja.

1817. február 8-án született *Kisújszálláson* Nagy Imre költő. Először szülővárosában tanult, majd a debreceni kollégium diákja lett. Egész fiatalon kezdett verselni, sőt Péczely József professzor „Lant” című folyóirata közölte is a költeményeit. Legutóbb a „Túl a Tiszán” című kötetben jelent meg néhány verse, ahol a bevezető a következőket mondja róla: „Pedáns forma, finomkodó nyelvújító készség, néhol hagyományos tematika és zárt világ mutatkozik verseiben, de semmi sem nyomhatja már el kora szenvedélyesen lüktető szavát, a jobbágyfiú fel-feltörő indulatát, a polgári átalakulás erősödő eszmevilágát. Java verseiben a reformkor megszólaltatója...” A tüdőbaj fiatalon ágybadöntötte, és halott már, mikor a Kisfaludy Társaság „Árpád” című balladáját megjutalmazta. (1840.) Ezzel ennek a pályázatnak ő lett az első győztese. Válogatott művei a Kisfaludy Társaság Évlapjának 1841. évi I. kötetében jelentek meg, teljes kiadását bátyja rendezte sajtó alá (1846), 1897-ben pedig Szeremley Barna adta ki összes műveit, megírva a kötetben a költő életrajzát is. (Nagy Imre költeményei. Kisújszállás, 1897.)

1849. február 24-én zajlott le az az összecsapás, melynek során a honvédcsapatok megvédelmezték a cibakházi hidat a támadó osztrákokkal szemben. Leninigen-Westerburg Károly zászlóaljparancsnok — a későbbi aradi 13 vértanú egyike — az ellentámadásnál a hídon átrohanva az osztrákok fogságába esett. Katonái ezt látván, elkeseredett küzdelemben visszafoglalták az égő hidat, és szeretett parancsnokukat kiszabadították, az őt fogvatartókat foglyul ejtették.

VISSZHANG

Azon túl, hogy számtalan szóbeli és írásbeli vélemény tanúsítja a JÁSZKUNSÁG iránt megnyilvánuló érdeklődést, lapunk visszhangot keltett a megye határain kívül is, sőt nem egy országos lap emlékezett meg kiadványunkról. Ezekből mutatunk be olvasóinknak néhány szemelvényt.

nokmegyei szervezetének „Jászkunság” című remekül szerkesztett közleményéhez. Kár, hogy nem jelenik meg nagyobb példányszámban, s kár, hogy nem olvashatják többen. Ugyanis közleményük példaadó kezdeményezés. Olyan nagyszerű — frázis nélkül szólva nagyszerű — kezdeményezés, amelyet a többi TTIT megyei szervezetnek is követnie kell.”

* * *

Művelt nép

kevés, ha azt mondom: bármelyik folyóiratunk mellett megállja a helyét.”

* * *

VILÁG PROLETÁRIAI EGYESÜLJETEKI

SZABAD NÉP

A MAGYAR DOLGOZÓK PÁRTJÁNAK KÖZPONTI LAPJA

Tiszatáj, a Dunántúl — mellett újabbak s még újabbak készülnek megindulni Pest, Hajdú, vagy Győr-Sopron megyében.” „Tele vannak ezek az írások egy-egy város, egy-egy tájék megelevenedő hagyományaival, kulturális életének, mindennapi munkájának problémáival. Ilyen frissen és hitelesen szűkebb hazájuk ügyeiről az ott élőkön kívül senki más nem írhatna... A Jászkunság a szolnoki fűtőház népitáncsoportjának eredeti népdal-gyűjtéséből ad kitűnő szemelvényeket...” Azzal fejezi be cikkét, hogy a „fölpezsdülő vidéki szellemi élet nagy tartaléka nemzeti művelődésünknek, gondoskodjunk róla, hogy még szebben fejlődjék, s mihamarabb még gazdagabb termést hozzon.”

ket, majd — a többi között — ezeket írja: „A folyóirat megjelent két száma igen élvezetes olvasmány, elsősorban persze a Szolnok megyeieknek, akik közvetlen környezetüket akarják alaposan megismerni és helyi haladó hagyományait akarják ápolni, — de más vidéki értelmiségnek is... A Jászkunság úgyszólván minden írása eleven, friss és érdekes. Igen figyelemreméltó, hogy a folyóirat a helyi jellegű problémákat dolgozza fel igen sokoldalúan. Nem egy cikkük olyan nivós, hogy országos lapban is megállná a helyét. Igen érdekesek a lap néprajzi és régészeti közleményei. Az első számban pl. Kaposvári Gyula cikke (Szolnok a népek országútján), vagy a második számból Betkowski Jenő írása (Képek az egykori szolnoki fahajózás történe-téből) olyan kutatásokba adnak betekintést, amelyeknek jelentősége országra szóló. Hasonlóképpen ügyes és színvonalas azonban a mai problémák feldolgozása is. A lap skoldalú és színes... A Jászkunság-ot a Társulat munkája komoly eredményének lehet elkönyvelni, mert e folyóirat azt bizonyítja, hogy Szolnok megyében sikerült az értelmiség aktivitását felkelteni az ismeretterjesztésben, s ez nem maradt hatástalan a tudományos kutatómunkában sem.”

Cs. B.

A TÁRSULAT ÉLETÉBŐL

Egy év mérlege

Az elmúlt évben a Társulat megyei szervezete nagy erővel folytatta meggyénkben az ismeretterjesztő munkát. Előadói eljutottak az üzemekbe, termelőszövetkezetekbe, kultúrotthonokba, gépállomásokra, sőt a távoli tanyavilágba is. Az évi mérleg azt mutatja, hogy javult a megyei szervezet munkája mind a szervezés, mind a tartalmi munka terén. Különösen fontos rámutatni az előadások színvonalának és szervezettségének emelkedésére, hiszen ma már csaknem mindenütt ez jellemzi a Társulat munkáját.

Az elmúlt évben összesen 1001 előadást tartottunk a megyében. Ebből ipari üzemből 97, szálláshelyen 4, állami gazdaságban és gépállomáson 18, termelőszövetkezetben 138, vállalatoknál 317, kultúrotthonokban 116, DISZ szervezetekben 44, fegyveres alakulatoknál 59, az MNDSZ szervezeteiben 4, és egyéb helyeken 204 előadás hangzott el. A Megyei Rádióban 56 alkalommal tartottunk közérdekű, mindenkit érdeklő előadást. Előadásainkat összesen 86.305 fő hallgatta meg az év folyamán, — nem számítva a rádióelőadások hallgatóinak számát.

A statisztika világosan mutatja, hogy egyrészt az ipari üzemekben, másrészt, — a megye jellegéből adódóan — a mezőgazdaság szocialista szektoraiban nagyobb erővel és célratörőbben kell emelnünk az előadások számát és természetesen színvonalát is. Az ipari üzemekben nem alakultak még ki az előadások tartásának legmegfelelőbb formái. A munkásság jórésze még nem ismeri a Társulat ismeretterjesztő munkáját, nem szokott hozzá, és ezért bizonyos mértékig rosszabbak ezen a területen a körülmények. Ennek ellenére megvan annak a lehetősége, hogy széles tömegek előtt és rendszeresen tartunk ismeretterjesztő előadásokat mind az üzemekben, mind pedig a mezőgazdaság szocialista szektoraiban. Ebben az évben nagyobb gonddal és nagyobb erővel végezzük az üzemi és termelőszövetkezeti ismeretterjesztő munkát.

Az előadások szakosztályonkénti alakulása már helyesebb képet mutat, a

számszerinti sorrend a következő: az agronómiai szakosztály 210, az irodalmi szakosztály 193, a politikai szakosztály 159, a filozófiai csoport 12, a történelmi szakosztály 115, a földrajz-geológiai szakosztály 90, az egészségügyi szakosztály 64, a biológiai csoport 58, a műszaki— fizikai— kémiai— csillagászati szakosztály együttvéve 70, a művészeti szakosztály pedig 30 előadást tartott az év folyamán.

A statisztikából is kitűnően a műszaki ismeretterjesztés eléggé elhanyagolt állapotban van. A megyében mind ipari üzemekben, mind pedig mezőgazdasági területen jóval több műszaki előadást kellett volna tartani, hiszen mindkét területen nagy szükség van ezekre. Itt tehát fokoznunk kell a munkát, hogy ebben az évben megfelelően növekedjék számban és nívóban a műszaki ismeretterjesztés. Erőteljesebb munkát kell végeznie a művészeti szakosztálynak is.

A mérleg világosan mutatja az ismeretterjesztő munka komoly eredményeit, ugyanakkor figyelmeztet bennünket az elkövetett hibákra is. Fontos feladatunk ezeket kijavítani.

Megnyílt a megyei szervezet klubja

Örömmel és büszkeséggel adunk hírt arról, hogy 1954. december 11-én a Tánácsics Mihály-u. 5. szám alatt megnyílt a Társulat megyei szervezetének klubja. Tagjaink, különösen a szolnokiak, nagy várakozással tekintettek a megnyitó elé, tekintve, hogy az eseményt megelőzve, a megyei szervezet régi helyén már megteremtődött a klubélet csírája: több eredményes klubest zajlott le.

Hogy a klubmegnyitó sikeres volt és mindenki jól érezte magát, a műsoron kívül annak volt köszönhető, hogy tagjaink végre megfelelő, ízlésesen berendezett, a klubélet minden kívánalmának megfelelő helyet kaptak, — amint ez az utóbbi hónapokban be is bizonyosodott. Azóta is számtalan esetben keresték fel a klubot egyrészt szórakozás, másrészt műsoros rendezvények meghallgatása céljából. Bátran el-

mondhatjuk, hogy máris kialakulóban van az egészséges klubélet.

A klubmegnyitó után, december 16-án Háy Gyula Kossuth-díjas drámaíró tartott érdekes, tanulságos előadást a magyar drámairodalom kérdéseiről. A klubesten csaknem százán jelentek meg, és élvezettel vettek részt az előadás után kialakult vitában.

Január közepén a Dr. Sarkady László, kórházi főorvos vezetése alatt megalakult klubtanács programot dolgozott ki, melynek első megvalósított pontja a január 31-én megtartott Aranyember-vita volt. (Két héttel azelőtt mutatta be a Szigligeti Színház Jókai „Az aranyember” című színpadra átdolgozott művét.) Ezen a klubesten az értelmiségi színházlátogató közönség köréből sokan jelentek meg és mondták el véleményüket az előadásról. A vita igen jól sikerült; késő éjjel is folyt még a beszélgetés a vendégekkel megtelt klubban.

A vita, egyéb tanulságok mellett, főleg arra hívta fel figyelmünket, hogy szorosabbra kell fűznünk kapcsolatainkat az Állami Szigligeti Színházzal. Ennek érdekében azóta már több intézkedés történt. Ezek közül az egyik legfontosabb a színházi vitát követő, február 11-én lezajlott közös klubest, melyen szemelvények hangzottak el a világirodalom szerelmi lírájából a színház művészeinek tolmácsolásában (Keres Emil, Bod Teréz, Cziráky Júlia, Dukony Margit, Szép Zoltán és Velenczey István). Az összekötőszöveget Botond Erzsébet szakfelügyelő, az Irodalmi Szakosztály titkára írta és mondotta el.

Ezen a klubesten is teljesen megtöltötték tagjaink és vendégeink a klubot, és elmondhatjuk, hogy ismét jól érezték magukat. A klubest végén még sokáig együtt maradtak, s beszélgettek, szórakoztak. Ezen az esten a színház művészei sem úgy jelentek meg, mint egyéb alkalmakkor, amikor róluk folyt a vita. A színész és a közönség közötti ilyenforma kapcsolatokat is igyekszünk még jobban elmélyíteni, természetesen nem hanyagoljuk el a további színházi vitákat sem, hiszen ez minden szempontból hasznos és célszerű mind tagjaink, mind a színművészek szempontjából.

A további programban egy hanglemez-est szerepelt, melyet a Damjanich Múzeum segítségével február 19-én tartottunk meg. Ezen az estén Beethoven V. és IX. szimfóniája csendült fel a hallgatók előtt.

Közben hivatalos összejövetelek, különböző ülések zajlottak le a klubban. Január végén és február elején tartottuk szakosztályaink plenáris üléseit, melyek — néhány kivétellel — jól sikerültek. Február végén a Megyei Pártbizottság Agit. Prop. Osztálya vitát rendezett a Szolnokmegyei Néplap kulturális rovatának munkájáról a szolnoki kulturális intézmények vezetőinek bevonásával. A vita arra az eredményre vezetett, hogy a Szolnokmegyei Néplapnak többet és rendszeresebben kell törődnie a kulturális élet eseményeivel, híreivel, ugyanakkor a kulturális intézmények, szervek vezetőinek, munkatársainak is tevékenyebben kell segíteniök a Szolnokmegyei Néplap ezirányú munkáját.

A klubban rendezték meg sajtószerveink a Vörös Csillag Traktorgyár termékeinek minősége fölötti vitát újságírók, a gyár képviselőinek és dolgozó parasztoznak, illetve gépállomási dolgozóknak bevonásával. A Magyar-Szovjet Társaság Pedagógiai Szakosztálya és a Magyar Újságírók Szövetsége szintén a klubban rendezett megbeszéléseket különböző kérdésekről.

Ugyanakkor megindult a rendszeres klubélet is. Már több szakosztályunk tagsága találkozik a hét különböző napjain kötetlen szórakozás, illetve beszélgetés céljából. A további cél az, hogy még változatosabbá, még vonzóbbá tegyük a klub programját. Ez az első és legfontosabb feltétele annak, hogy tovább fejlődjék a klubélet, és tagjaink, valamint vendégeink jól érezzék magukat a klubban.

Agronómus-nap Szolnokon

Február 19-én a Megyei Pártbizottság kezdeményezésére és a Hazafias Népfront, a Mezőgazdasági Igazgatóság, az Agrártudományi Egyesület, valamint a Társulat meghívására Szolnokon töltötték el a gazdag programmal egy napot a megye élenjáró agronómusai.

Kora délután a cukorrépatermesztésről és a szarvasmarhatenyésztésről hallgattak meg tudományos előadásokat a Városi Tanács dísztermében, majd ezután színházi előadáson vettek részt: a Szigligeti Színház Kálmán Imre Csárdáskirálynő című nagyoperettjét mutatta be. A színházi előadással még nem ért véget a program, mert a szomszédos Tisza Szálló éttermeiben finom vacsora és ital várta a vendégeket. Ennek végével pedig elkezdődött a reggelig tartó tánc és szórakozás.

Megyei szervezetünk és a békemozgalom

Városon és falun egyaránt nagy lelkesedéssel készültek dolgozóink a IV. magyar békekongresszusra, ahol tisztázták a béke megvédése érdekében minden magyar békeharcosra váró feladatokat. Az előkészületekben a Társulat megyei szervezete is fontos részt vállalt. Szakosztályaink tagjai előadásokat tartottak a békeharc helyzetéről és feladatairól a járási békeküldött-találkozókon. A találkozók igen jól sikerültek, nagy tömegek hallgatták meg előadóinkat.

Ugyanakkor a békebizottságokkal közös rendezésben Szolnokon és Mezőtúron nagyelőadást tartottunk Varsó újjáépítéséről. Mindkét helyen Szokolay Katalin budapesti egyetemi tanársegéd volt az előadó, aki maga is két évig vett részt ebben a nagyszerű munkában. Közvetlen élményeiről, a lengyel nép erős békeakarataráról számolt be Szolnokon és Mezőtúron kétszáz, illetve több mint háromszáz főnyi hallgatóság előtt.

Péter János református püspök előadása Karcagon

Karcagi szervezetünk február 13-ára meghívta Péter János református püspököt, a Béke Világtanács tagját, hogy a béke és a nemzetközi helyzet kérdéseiről tartson előadást a karcagi dolgozóknak.

Péter János szívesen vállalta és teljesítette a kérést. Nagyszámú — több

mint 400 — hallgató előtt elemezte a béke és a nemzetközi helyzet problémáit, s mutatott rá arra, hogy az igazság és az erő a mi oldalunkon, — a békétábor oldalán van.

Karcagi szervezetünk kezdeményezése helyes, és dicséretet érdemel.

Jász-kunsági Füzetek

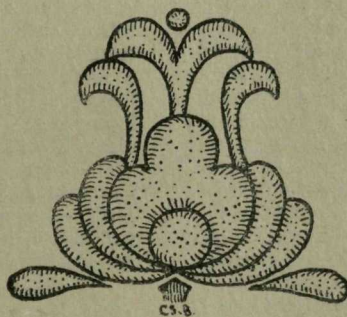
A JÁSZKUNSÁG mellett, külön szerkesztőbizottsággal »Jász-kunsági füzetek« címen sorozatot indított el a Társulat megyei szervezete, melynek az a célja, hogy a megye lassan feledésbe merülő hagyományait, történelmi eseményeit, és népművészeti értékeit felkutassa, megmentse és bemutassa.

Az első szám, a »Ludas Matyi cimborái« Szűcs Sándor karcagi múzeológus tollából már megjelent és osztatlan elismerést keltett. A második számot most rendezői sajtó alá a szerkesztőbizottság.

Kiállítás a Szolnoki Papírgyárban

A Társulat központja kiállítást készített a pontytenyésztésről, melyet az utóbbi hetekben a Papírgyárban mutatunk be. A kiállítás sok érdeklődőt vonzott, tekintve, hogy a Tisza mellett élő halászó emberek nagyrészt ismerik a gyakorlatban is azt, amit a kiállítás bemutatott. A megnyitó alkalmával jelen volt a párt- és szakszervezeti bizottság vezetője is.

V. B.

Olvására ajánljuk:

Horváth Mária: Kati. — Élettörténet. (Sajtó alá rendezte Czibor János.) Bp. 1954, Szépirod. Kiadó. 220 l.

A könyvben szerepel egy könnyelmű, bővérű kis cselédlány, Irén, aki féktelenül dobja oda magát minden kínálkozó kalandnak. Kati, — a könyv írója és főszereplője — hogy megmentse társait a teljes zülléstől, elrettentésül elviszi a városligeti plasztikumba.

Mikor végigolvasva letettem a könyvet, én is úgy éreztem: plasztikumban jártam. *Horváth Mária*, az egykori cselédlány kézenfogott, elvitt azokra a helyekre, ahol 25 évig szolgált. Bemutatta a múlt rendszer kreatúráit: a dolgozókat megvető képviselő urat, a feslett színésznőt, a háború folytatásáért imádkozó hadseregszállítót, a háború utáni nyomor vámszedőjét, a gerinctelen intézőt, a here pénzmágnást, a cselédeket zsaroló méltóságát, — a múlt mindmégannyi rothadt, lelkileg fekélyes figuráját.

A regénynek — helyesebben a korés kórdokumentumnak — ez a legfőbb erénye: ez a szinte naturalista leleplezés.

Csaknem minden polgári regényíró, mind a polgári életforma dicsérői, mind annak kritikusai Maupassanttól Thomas Mannon, Mauriacon, Kosztolányin, Móriczon keresztül egészen a mai nyugati írókig, megírták azokat a témákat, amelyek ebben a könyvben egy-egy fejezet közé vannak beszerítva. Az sem vitás, hogy Horváth Máriánál sokkal nagyobb tehetséggel, megjelentető, irodalmi erővel. De ennek a könyvnek van egy külön sajátossága és élménye: az, hogy a mindent látó és tudó belső cseléd szemével és szívével látja és érzi át a megtörtént eseményeket. Ez a látási szög, ha nem is mutatja meg eléggé a társadalmi összefüggéseket, ha kizárólag kívülről ábrázolja is a volt uralkodóosztály egyes, képviselőit, mégis megdöbbentően leleplező. És

mindezt Horváth Mária, Kati mondja el, a múltban megvetett cseléd, aki emberi tisztaságával, becsületességével mond ítéletet azok felett, akiket szolgálni kényszerült. Itt válik a cibakházi szegény parasztlány az egykor elnyomottak nevében halálos ítéletet kimondó bírává.

Ezek a regény legfőbb erényei, — de egyúttal ebből származnak hibái is. A könyv főszereplője tulajdonképpen nem Kati, hanem az uralkodóosztály egy-egy képviselője. Kati sorsa tipikus: a szegény parasztlány tíz- és tízezer megismerésítője élt a felszabadulás előtti Magyarországon, akik a becsületes férjhezmenés álmával mentek el cselédnek, hogy megkeressék a „staffirungot”. Kati személye a könyvben ott vész el, amikor az első helyre beáll cselédnek. Innen kezdve inkább idegenvezető, akinek emberi fejlődése nincsen megindokolva. Az írásból csak azt érezni, hogy Kati azért különb az uraknál és többi társánál, mert ilyen tulajdonságokat hozott magával. De hiszen a legtöbb, cselédsorba került parasztlány romlatlanul került szolgálatba és végül a legtöbbjének — ezt bizonyítja be Horváth Mária is — a körülmények, a környezet hatására megcsúfolódott az élete. Az itt-ott felmerülő pozitív hatások — egy-egy elejtett mondat a munkásosztály igazáról és győzelmes jövőjéről — nem magyarázzák meg Kati fejlődését, hiszen ezeket nem gyakoroltak rá sorsformáló hatást.

Elsősorban azonban a könyv erényeit kell nézni. És ha rajtam állna, odaadnám minden fiatalnak. Ismerjék meg azt az életet, amelytől a párt, a munkásosztály ereje megszabadította őket!

Tóth Kornél

Adatok megyénk bibliográfiájához

(1954. I. 1.—XII. 31.)

ASZÓDI IMRE:

*Czimer Márton.
Búcsú a nyártól.*
Alföld. 1954. 4.

—: *Tél a tanyán.*
Sz. Néplap. VI. évf. 304.

EGRI LAJOS:

*A bátor ember.
A halál dicsérete.
Májusi szonett.
Sok Jánusz-arc között.
Lajos király éjszakája.*
Alföld. 1954. 4.

—: *Budapest, 1931.*
Ballada egy falovacskáról.
Liszt-koncerten.
Kenya.

Kohó. 1954. XII.

—: *Egy tehén ára.*
Túl a Tiszán. Debrecen. 1954.

—: *Ház a Bimbó-utcában.*
Dunántúli Napló. 1954. XII.

—: *4 miniatűr.*
Esti Budapest. 1954. 14.

FERENCZ LAJOS:

Három vers.
Sz. Néplap. VI. évf. 304.

—: *Októberi ének.*
Alföld. 1954. 4.

HORTOBÁGYI LÁSZLÓ:

Szolnok.
Sz. Néplap. VI. évf. 304.

K. S. [KUNRÁTH SÁNDOR]
A bivaly.
Sz. Néplap. VI. évf. 296.

KUNRÁTH SÁNDOR:

Régi választás.
Sz. Néplap. VI. évf. 281.

—: *Zsámba István születése.*
Uj Világ. VII. évf. 45.

PÉTERI ISTVÁN:

Anyámra gondolok.
Sz. Néplap. VI. évf. 304.

RIDEG SÁNDOR:

Cibulka őrsparancsnok.
Szabad Nép. XII. évf. 325—'27.

SÁRY ISTVÁN:

Karácsonyi regglés.
Sz. Néplap. VI. évf. 304.

—: *Kenyérsütés.*
Tiszatáj. 1954. 4.
Alföld. 1954. 4.

BAKÓ FERENC:

*„Tiszaigár, egy alföldi agrárproletár
falu” c. kiállítás a Néprajzi Mú-
zeumban.*

Néprajzi Értesítő. 1954.

—: *A tiszaigari cigányok fémművessé-
ge.*

Néprajzi Értesítő. 1954.

BORZÁK LAJOS:

*Kik is azok a kántálók? (Jászivá-
nyi népszokások.)*

Sz. Néplap. VI. évf. 306.

CIFKA PÉTER:

*A vidéki képzőművészek kiállításá-
ról.*

Szabad Nép. XII. évf. 343.

ESZE TAMÁS:

*„A harc az én igazi természetem.”
(Damjanich János emlékezete.)*

Magyar Nemzet. X. évf. 290.

FARKAS LAJOS:

*150 éve született Damjanich János,
a „rettenthetetlen óriás.”*

Élet és Tudomány. IX. évf. 50.

GEGUS IMRÉNÉ:

Mi történik egy múzeumban?

Uj Kunság. 1954. 21.

KAPOSVÁRI GYULA:

Damjanich János. 1804—1849.

Sz. Néplap. VI. évf. 288.

MÁRKUS LÁSZLÓ:

*Damjanich János, a hősök hőse.
(Születésének 150. évfordulójára.)*

Szabad Ifjúság. V. évf. 290.

MESTERHÁZI LAJOS:

Tovább, és egy lépést se vissza!

Művelt Nép. V. évf. 39.

MOCSÁR GÁBOR:

Ameddig a takaró ér!

Szabad Nép. XII. évf. 309.

NAGY KÁLMÁN:

*Dicsőséges csaták hőse — Damja-
nich tábornok. (Damjanich János
születésének 150. évfordulójára.)*

Szabad Nép. XII. évf. 342.

—: *Damjanich, a forradalmi hadvezér.*
Hadtörténelmi Közlemények. 1954.
3—4.

NÁNÁSI LÁSZLÓ:

Egy elfelejtett ember.

Magyar Nemzet. X. évf. 282.

NÁNÁSI LÁSZLÓ:

Olvasókör.

Magyar Nemzet X. évf. 270.

PUSZTULÁSRA ítéltük az utolsó szél-
malmunkat, s a híres „Morgó” csár-
dát is? (Mentsük meg műemlékein-
ket!)

Új Uton. IV. évf. 45.

S. B.:

Öreg hajósok.

Sz. Néplap. VI. évf. 296.

SZÜCS SÁNDOR:

*A híres Gyökeres András furcsa
bojtárfogadása.*

Új Uton. IV. évf. 43.

—: *A karcagi határ multjáról.*

Új Uton. IV. évf. 18.

—: *A karcagi Zádor-híd.*

Új Uton. IV. évf. 16.

—: *Régi karcagi csárdák.*

Új Uton. IV. évf. 34.

—: *A régi kun pásztorok szállása.*

Új Uton. IV. évf. 20.

—: *Szólt a duda a Morgóban.*

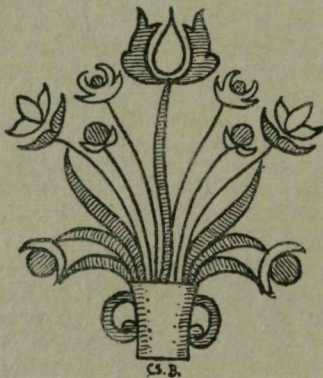
Új Uton. IV. évf. 50.

VÁRNAGY JÓZSEF:

A kölcsönös segítség.

Magyar Nemzet. X. évf. 274.

Összeállította: SÁGI PÁL

OLVASÓINKHOZ

A JASZKUNSÁG első évfolyamának megjelenését a Megyei Tanács Népművelési Osztályának és a TTIT Országos Központjának anyagi támogatása biztosította. A közlőnyt ezért küldhettük ingyen tagjainknak, akik az első három számból megismerhették kiadványunkat.

A II. évfolyam most megjelenő 1. számától kezdve nyomdai úton állítjuk elő a JASZKUNSÁG-ot, melynek azzal is be kell bizonyítania életképességét, hogy az előfizetőkől eltartja magát. 1955-ben éppen ezért csak annak tudjuk küldeni a kiadványt, aki előfizet rá. A megyei szervezet elnöksége egy példány árát 4 Ft-ban, az évi előfizetési díját 24 Ft-ban állapította meg. Kiadványunk továbbra is kéthavonként jelenik meg 48 oldalas terjedelemben. A II. évfolyam 1. számához befizetési lapot mellékelünk. Kérjük az Olvasót, hogy annak felhasználásával jelentse be előfizetési szándékát.

Ettől a számtól kezdve a JASZKUNSÁG nemcsak a Társulat Szolnok megyei szervezetének belső közlönye kíván lenni, hanem kilép a nagy nyilvánosság elé. Arra kérjük az Olvasót, mutassa meg kiadványunkat ismerőseinek is, és — ha arra érdemesnek tartja — szerezzen minél több előfizetőt. A több előfizető még jobb, még tartalmasabb, még színvonalasabb lap szerkesztésére ad lehetőséget. Ehhez kéri az Olvasó segítségét

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG.